

Ljudski tednik

izhaja vsak petek
Uredništvo in uprava
Trst, Via Carducci 6

Leto I. štev. 13

Trst 1.3 aprila 1946

Cena 5.- lir - 3.- din

O Veliki noči 1946

Jeruzalem pod cezarji, izraelsko ljudstvo v rimski sužnosti.

Po jeruzalemskih ulicah vrvi množica. Sredi nje, v spremstvu rimskih vojščakov, se bori človek s križem na ramenih. Pada pod njegovo težo, njegova oblačila so umazana od cestnega prahu in krvi. Zločinec je, obsojen na smrt. Učil je nauk ljubezni, bratil se je s cestinarji, s siromašnimi ribiči, imel je besedo tolažbe za vlačugo Magdaleno. Bil je z vsemi tam doli, kjer ni veljave, kjer še imena ni. In se je prevzel in je hotel biti sin božji. Bogokletnik! Morali so vstati proti njemu, ki so varovali božje ime, veliki duhovni, farizeji in pismouki, morali so preprečiti pohujšanje in nevero. Smrti je vreden! Naložili so mu križ in ga gnali po ulicah, koder mu je še pred dnevi ljudstvo klicalo hozo, na Golgoto.

Nad Jeruzalemom, nad mestom, ki ga je včeraj slavilo sinu človekovega, visi danes razpet na križ, ki je znamenje zločincev. Trpi, umira. Umrl ne bo. Ne more umreti, kdor je sprejel križ na ramena za ljudstvo, kdor se je zanj žrtvoval. Živel bo in bo poveljčan!

Skoro dva tisoč let pozneje.

Narod pod novodobnimi cezarji, narod v sužnosti liktorske sekire.

Vasi gorijo in teče kri. V hiše vdirajo nasilniki, sramotijo ljudstvo, strahujejo, pretepajo, mučijo. Ni usmiljenja, kamor stopi njihova noga. Mati mora gledati, kako ji iztrgajo otroka, otrok trpi, ko vidi, kako mu odpeljejo mater. Žena gleda, ko ji pobijejo moža, mož mora biti priča, ko mu zlostavljajo ženo. Sina vežejo na kol, ko si je moral prej sam izkopati grob. Streljajo. Dvajset, petdeset, sedemdeset jih je ob zidu. Mitraljeza, in mladeniči in moške, cvet naroda, ležijo v mlakah krvi, brez življenja. Po vseh cestah sveta blodijo nesrečni izgnanci. V Gonars, v Visco, v Padovo, na Rab, v Marktkirch, v Dachau, v Osviecim in še naprej vlečejo težki križi in padajo pod njim. Vzlic strahotam se ne uklonijo. Naprej v trpljenje in smrt, naprej v upor in vstajo!

Tudi ta narod, ki hoče živeti in se ne da iztrebiti, tudi ta narod je bogokletnik. Tako mu očitajo. Kdor noče biti suženj, greši zoper božji red, pravijo. Bog hoče, kar počenjamo, pravijo nasilniki nad ljudstvom, zakaj naša oblast je od Boga. In sejejo grozo in ubijajo najboljše, najlepše.

Toda prišel je dan, ko sta se njihov red in oblast zrušila pod silno pestjo tlačnega ljudstva. Vihar je pomel krvave zločince, ljudstvo je vstalo, križani in na smrt obsojeni je zmagovalno stopil s križa. Udarila je ura osvobodjenja in vstajenja.

Za nas še ne. Še nas sramotijo in ponižujejo, pljujejo na nas, bičejo nas. Naše velike noči še ni. Toliko let je nismo imeli, in komaj se je bila zdramila zarja, že

je zatonila. Toda mi verujemo v zarjo, v naših očeh je, čista, blešča. V zarjo hočemo, v svobodno življenje, ki ne pozna nasilnikov in tlačnih in poniževanih, v življenje, ki v njem odloča ljudstvo samo o svoji usodi.

V tej zavesti smo močni. V nas ni málodušja, ne bojimo se prihodnjih dni. Blizu so in nihče nas ne bo prevaril zanje. Naj smelo, mogočno plapolajo zastave, ki jih je dvignilo ljudstvo v svoji nepremagljivi volji! Naj živi ljudska volja!

Vstajenje

Vsako veliko noč, ki sem jo preživel daleč od doma, so se mi vračale misli v mojo rodno vas. Voščile so mirne praznike svojcem, nato pa so obiskale zapovrstjo vse rojake in jih vprašale:

»boš rod, ki bivaš tod, boš v duši čvrst?«

Kakor v odgovor na to vprašanje je, moj spomin do podrobnosti obnovil zgodbo, ki se je dogodila na zadnjo veliko noč, ki sem jo preživel v rodnem Škedenju.

Na veliko soboto se je kot blisk razširila po vasi vest, da so obiskali fašisti župnika in mu prepovali, da bi se pri večerni procesiji pelo slovensko. Vsako leto je bila na veliko soboto zvečer cerkev polna ljudi; ta večer pa je bila še bolj natrpana. Našega ljudstva je bilo več kot prejšnje leto in med nami so se gnetli tudi oni, ki so zabranili našo pesem.

Program prvomajskih proslav

Dne 26. aprila — zvečer kresovi na hri bih okoli mesta;

Dne 27. aprila — italijanska in slovenska predstava v dvorani Doma pristalskih delavcev in v dvorani Kulturnega krožka »R. Rinaldi«.

Dne 28. aprila — ob 11. uri dopolne bo imela godba Kulturnega krožka »R. Rinaldi« na trgu Unità godbeni koncert. Popoldne bodo najboljši slovenski in italijanski pevski zbori imeli na trgu Sv. Justa množični pevski koncert.

Dne 29. aprila — Vprizoritev drame »Anie Christie« v gledališču Fenice.

Dne 30. aprila — zvečer baklada po mestu in kresovi po hribih okrog mesta. Zvečer bo na gradu Sv. Justa telovadna akademija, v gledališču Fenice pa gledališka predstava.

Dne 1. maja — ob 6. uri budnica po mestu z godbami; ob 6. splošna vaja za I. telovadni zlet; ob 9. uri prvomajska povorka po mestu; ob 15. uri I. telovadni zlet; ob 17. uri množični pevski koncert slovenskih in italijanskih pevskih zborov; zvečer prireditve na prostem na gradu Sv. Justa, v Ljudskem vrtu v ulici Giulia in na drugih mestih.

Cerkev je bila slavnostno razsvetljena, zlasti okrasni cerkvenih bander so lesketali v morju luči kot prejšnje čase, toda v srcih nam je bilo tesno.

Stari, sivolasi župnik je prihajal od glavnega oltarja k božjemu grobu, že je držal monštranco v rokah in se počasi obrnil proti vernikom.

Zapel je »Aleluja«. Trikrat je zazvenel klic vstajenja, toda glas mu je drhtel. Leto za letom je po tretjem »Aleluja« intoniral pesem »Zveličar naš je vstal iz groba« in šele na to so verniki povzeli »... Vesel prepevaj o kristjan!« Toda sedaj mu je to zabranjeno. Zato mu je glas tresoč, zato narašča napetost v cerkvi, narašča, ko vsak naslednji župnikov »Aleluja« doni manj velikonočno, manj zmagovalno, da se mu zadnji prelomi v drhtenju njegovega glasu. Tišina. Moreča tišina v prenapolnjeni cerkvi. Trenutek, dva; nato pa, kot da je nevidna sila v istem hipu uničila tesnobo vseh src, se

sprosti iz množice mogočna pesem »Zveličar naš je vstal iz groba...« To je bila pesem našega zmagovalstva, pesem naše volje. Še stari župnik je višje dvignil monštranco in jo med pojočo množico nesel v procesijo. Ko so izstopili iz cerkve, se je v pesem zlilo še pritrdovanje zvonov in v vseh srcih je bila zopet resnična velika noč.

Potem je sledilo še mnogo velikonočnih praznikov, toda leto za leto so bili naši prazniki bolj in bolj podobni velikim petkom. Obsojili so naš rod na smrt, že so ga položili v grob in ga zapečatili. Toda naš rod ni umrl: njegovi sinovi so trpeli in umirali, da bo rod večno živel.

Tudi ti, moj škedenjski rod, si ostal sam sebi zvest, si ostal v duši čvrst. Izpričal si vsemu svetu, da je ni sile, ki bi te mogla uničiti.

Zato zapojmo ob letošnji veliki noči visoko pesem vstajenja in večnega življenja. D. P.

(Iz Brd)

Naša divna pomlad

Prihodnja številka
Ljudskega tednika
izide 30. marca
v povečani izdaji

Hočemo mir na Balkanu

Tass poroča: Kakor poroča beograjski dopisnik agencije Associated Pressa, je podpredsednik Jugoslovanske vlade Edvard Kardelj izjavil v razgovoru, da je maršal Tito v svojem govoru 1. aprila izrazil željo, da vzpostavi Jugoslavija prijateljske odnose z Združenimi ameriški državami in drugimi deželami ter je prav tako izrazil nezadovoljstvo Jugoslavije zaradi dogodkov v Trstu in Julijski Krajini.

Kardelj je izjavil, da Jugoslavija ni bila v stanju, takoj odgovoriti na zahtevo Združenih ameriških držav, ali prizna vse prejšnje jugoslovanske pogodbe, ker je morala prej te pogodbe proučiti. Po proučitvi pogodb se je izkazalo, da jih je mogoče sprejeti.

Byrnes je — pravi Kardelj — izjavil na tiskovni konferenci, da je nepriznanje pogodb ovira za priznanje jugoslovanske vlade. Po Titovi izjavi ta ovira ne obstoja več.

Kardelj je, govoreč o vprašanju Trsta, izjavil, da Jugoslavija želi dobre odnose z Italijo, toda ne more se odpovedati svojim pravicam. Kardelj je izjavil, da pogodbe Jugoslavije s Sovjetsko zvezo in Poljsko ter prav tako bodoča pogodba s Češkoslovaško, ne pomenijo nezaupanja v organizacijo Združenih narodov, temveč je namen teh pogodb zaščita Jugoslavije pred morebitno agresijo in sodelovanje pri obnovi dežele. Naši slovanski narodi — je izjavil Kardelj — niso bili nikoli napadani, toda so bili čisto napadeni.

Dalje je Kardelj izjavil: »Mi smatramo, da predvideva italijansko stališče in stališče nekaterih zavezniških oblasti v Italiji obnovo italijanskega imperializma na račun naših meja. Trst v italijanskih rokah bi znova ogrožal neodvisnost Jugoslavije. Mi želimo mir na Balkanu, da bi delali za razvoj naše dežele brez neprestanega strahu pred napadom. Iz teh razlogov smo razen etničnih argumentov tako vztrajni v svoji želji, da se to vrnitveno čimprej reši v duhu jugoslovanskih zahtev. Za nas je to edina pot za zagotovitev miru in neodvisnosti.

Kardelj je izjavil, da Jugoslavija prav tako pričakuje, da bodo uresničene njene zahteve glede Koroške Prebivalstvo Koroške energično zahteva priključitev k Jugoslaviji.

Na koncu je Kardelj dejal: »Naša vlada želi mir. Vsa ta vprašanja se bodo reševala na mirovni konferenci.«

Obletnica jugoslovansko-sovjetske pogodbe

Pred letom dni, 21. aprila, je bila v Moskvi podpisana jugoslovansko-sovjetska prijateljska pogodba. To je bilo v času, ko so se vodile na vseh frontah težke borbe nad vojaškimi silami fašizma. Podpis pogodbe je povzročil največje navdušenje med jugoslovanskimi narodi in jim dal novega poleta v njihovih naporih za izgon sovražnika iz opustošene domovine.

Pogodba je potrdila in utrdila tradicionalno bratstvo in ljubezen med jugoslovanskimi narodi in bratskimi narodi Sovjetske zveze. To prijateljstvo je bilo prekovano v borbi proti fašizmu, v kateri so si jugoslovanski partizani in prijatelji Rdeče armade medsebojno pomagali na frontah, ki so bile sicer daleč, a tako blizu po ciljih.

Tudi svetovno javno mnenje je sprejelo sovjetsko-jugoslovanski sporazum kot doprinos za doseg hitre zmage nad Nemčijo in tudi kot mogočen instrument za izgradnjo miru v vzhodni Evropi, na temelju demokracije in dosledne likvidacije vseh fašističnih ostankov.

Pomen sovjetsko-jugoslovanskega sporazuma o prijateljstvu in medsebojni pomoči za obrambo in utrditev miru prihaja zlasti do izraza danes, ko je naloga vseh miroljubnih sil sveta, upirati se poskusom nekaterih hujšakcev, da bi zanetili nov svetovni požar.

Zaplemba slovenskih učnih knjig

Glavni Stan Zavezniške vojaške uprave - 13. Korpus je z odredbo št. 89 ukazal zapleniti slovenske ljudskošolske učbenike, ki jih ni odobrila zavezniška oblast.

Učenci slovenskih osnovnih šol danes po 10 mesecih zavezniške vojaške uprave nimajo v rokah nobene učne knjige, ki bi jo bile izdale zavezniške oblasti, ki so si vzele odgovornost za upravo slovenske šole. Le v teku zadnjega meseca je bil razposlan »ABC«, 40 strani abecednika. V njem je samo snov za poučevanje malih in velikih črk, kar so doslej predelali že tudi učenci I. razreda osnovne šole. To pomeni, da danes po zaplenitvi drugih učbenikov, niti I. razred nima nikakega čtiva iz zavezniških učnih knjig, da niti ne govorimo o drugih razredih: Ali naj se tudi ti uče abecede?

Pač pa so imenovana šolska oblastva prepovedala in zaplenile učne knjige »Svobodna pota« in »Naša beseda«, ki so jih izdale slovenske ljudske organizacije. Ali se hoče onemogočiti vsak uspeh in resnejši napredek slovenske šolske mladine? Ali se bo pouk vršil po zaplenjeni omenjeni čitanki brez knjig?

Odgovornost za ta položaj pada popolnoma na ZVU in njen šolski oddelek. Doslej so znali le prepovedati naše (edine) čitanke, priključene naši mladini. S tem izpodkopujejo temelje slovenski šoli, oni šoli, ki jo je ljudstvo samo gradilo in zanjo toliko žrivalo.

Knjiga »Svobodna pota« stane 45 lir. »Naša beseda« pa 50 lir, ki so si jih slovenski starši pritrkali od uet za vzgojo svojih otrok in tudi za svoje lastno čtivo, ki se je tako strahno razredčilo po vseh fašističnih čistkah slovenskih knjig.

Odlok ZVU ne prepoveduje le šolske uporabe teh knjig in ne zapoveduje njih zaplenbo le v učilnicah, marveč tudi sicer (glej točko 2 te uredbe), torej tudi v zasebni, izvenšolski uporabi.

Kolikor nam je znano, doslej niso niti policijska oblastva niti tiskovni urad AIS prepovedali ali zaplenili teh knjig. Če se ne motimo, so si s tem šolska oblastva pri svojih pravice policijskih oblasti in AIS-a, ki knjig niso zaplenile, ker pač nekoliko drugače pojmujejo demokratsko svobodo tiska.

Poročila iz raznih krajev naše dežele

nam dokazujejo, da tu ne gre za prazne besede.

Iz Doberdoba nam poročajo, da je prišel dne 1. aprila t. l. v njihovo osnovno šolo g. guverner iz Tržiča in učencem 4. razreda zaplenil vse čitanke »Svobodna pota« in jih odnesel s seboj.

Dne 6. aprila t. l. je obkolilo vas Livek nad Kobaridom 25 policistov Civilne policije pod poveljstvom Ozebka Franca. 6 policistov je vdrla v šolsko sobo, strgalo s stene Titovo in Prešernovo sliko in še nekaj drugih, vzelo dve jugoslovanski zastavi s peterokrako zvezdo in ob joku otrok zaplenilo več izvodov »Svobodnih poti« in »Naše besede«. Učiteljici tov. Trost Jožici so zagrozili, da bo odpuščena iz službe, ker je učila iz teh knjig.

To se je zgodilo na Livku, kjer šola ni podrejena ZVU, ker ZVU ne plačuje učnih moči marveč je šola ljudska. To je tov. učiteljica policistom tudi večkrat ponovila in zahtevala vrnitev zastav, slik in knjig. Uspeha je le, da so ji vrnili Prešernovo sliko.

Policija je nato obkolila trgovino Šekli in jo preiskala, da bi zaplenila imenovani dve učni knjigi. Niso ju našli. Ob odhodu so domači hčerki zagrozili, da jim bodo zaprli trgovino, ako bi prodajali omenjene knjige.

V Nabrežini je prišel v šolo sam g. guverner v spremstvu didaktičnega ravnatelja. Po zapovedi, da naj polože vse učne knjige na klop, so pobrali vsa »Svobodna pota« in »Naše besede« in jih zaplenili. G. guverner je nato razdelil med otroke novo zavezniško knjižico »ABC«. Starši prizadehili otrok so te zavezniške knjižice vrnili g. guvernerju s pripombo, da zahtevajo nazaj svoje knjige.

Nekdo je v zadnjih časih izrekel trditve, da smo Jugoslavlani sovražno razpoloženi nasproti Angležem. Ne, mi ne sovražimo Angležev. Toda upravičeno lahko rečemo, da delajo oni racionarji, ki pod odgovornostjo ZVU izdajajo take ukrepe proti slovenskemu ljudstvu, prekleto slabo uslugo angleškemu imenu med našimi ljudmi. To je politika, ki jo je nedavno označila laburistična vodilna revija »New Statesman and Nation« kot kratkovidno politiko zbadanja z iglo, ki škoduje le onemu, ki se je poslužuje.

Jelenc Z.

Preden bo petelin dvakrat zapel...

Ko smo bili sredi vojnih dogodkov, ko smo doživljali grozote, o katerih smo mislili, da niso niti mogoče nam je bilo marsikaj skritega. Zgodovina ima svoje skrivnosti in tajnosti, ki šele počasi prihajajo na dan. Marsikaj postane človeku razumljivo šele tedaj, ko padejo zaveze in je mogoč pogled za kulise. Marsikaj razkrije čas stvari, o katerih so mislili igralci, da so za večno pokopane.

Ko smo leta 1942, poleti trepetali za usodo naših borec za svobodo slovenskega ljudstva, nismo še vedeli, kakšni zločinci gospodarijo v naših krajih. Vedeli smo, da je armijski general Mario Robotti zmožen vsega, nismo si pa mogli misliti, da je tak rabelj brez duše.

Vzlic vsej svoji krutosti pa je bil Robotti vendarle brez moči pred narodom, ki noče umreti. »Si ammazza troppo poco, premalo koljemo«, jadrkuje. »Se occorre, si fa anche il boia! Krvniki moramo bita« roti krvnik svojo sodrgo in organizira veliko ofenzivo na Dolenjskem ofenzivo, ki je dosegla vrhunec ob koncu poletja in v začetku jeseni 1. 1942. Ta ofenziva, imenovana tudi roška, po gorovju Rogu na Dolenjskem, je bila nastrašnejša kar je prestalo slovensko ljudstvo. Zločincem ni bilo nikdar dovolj pokolov in krvi, nikdar dovolj plena. Slovenska zemlja je doživela potop, in čudež je da ni bilo v onem času strto vse do zadnjega, kar se je upiralo krvavim rabliem.

Krvnik slovenskega naroda italijanski armijski general Mario Robotti, ni dosegel svojega cilja. Ni zlomil ljudstva, ki se je borilo na življenje in smrt. Upadle so mu roke. Le svoje krvave latorike je še navedel, nizkotno poročilo o zmagoslavju svojega zločinstva. Bilo je objavljeno po vseh listih 5. novembra 1942 kot zaključek neuspele ofenzive.

Pet dni pozneje, 10. novembra, je goriški nadškof Margotti, ki mu je bil Vatikan, odstranil slovenskega nadškofa Sedeja, izročil tudi slovenske vernike v varstvo, pisal krvniku slovenskega naroda generalu Robottiju pismo, čigar vsebino mora poznati slednji slovenski človek.

»Ekscelenca!« je pisal rimsko-katoliški knez nadškof Margotti. »Oprostite, prosim, če Vas nadlepujem s tem pismom, s katerim želim izročiti Vaši Ekskelenci pozdrave in želim za vse najboljše ter vse najboljše razsvetlilne uspehe v Vaši kočljivi in težavni misli.«

In je ob koncu dostavil:

»Izvolite torej ponovno prejeti moje poklone in mnogo blagoslovov Vam in Vašim zaslužnim oficirjem, kakor tudi vsem četam tega močnega in slavnega armijskega zbora, ki mu poveljujete Vi.«

Knez nadškof goriški, ekscelenca Margotti je blagoslovil ekscelenco Robottija, fašističnega morilca, Mussolinijevega armadnega poveljnika. Blagoslovil je njegovo soldatesko, blagoslovil je klanje, požige in rope po slovenski zemlji. Čestital jim je, ko so pobili toliko nedolžnih žrtev in prelili toliko krvi slovenskega ljudstva. Naš narod je nesel takrat težki križ na Golgoti, padal je pod njim. Ob poti je stal knez nadškof in dvignil roko, ne v obrambo trpečega človeka, kakor bi bila njegova sveta krščanska dolžnost ampak zato, da je delil v Kristusovem imenu blagoslov morilcem in zločincem nad slovenskim ljudstvom.

Ni bilo prvič. Knez nadškof Margotti je že davno prej, že leta 1940, v pastirskem pismu blagoslovil Duceja, ki naj ga vedno varuje Bog, onega človeka, ki je četrt stoletja preganjal in mučil primorsko slovensko ljudstvo in ki je dal končno nalogo, naj iztrehijo vse, kar je slovenskega tudi onstran meje.

Knez nadškof Margotti je vedel, kaj dela in čemu dela. Naj vedo tudi verniki, ki so videli v njem božjega namestnika, postavljene, da jih varuje in skrbi za njihov blagor! Že leta 1935, je sporočilo notranje ministrstvo iz Rima prefektu v Gorici, da se bodo dale mons. Margottiju posebne podpore zaradi njegovega posebno kočljivega političnega dela v nadškofiji. Zasluži jih, ker je hvalevreden.

Knez nadškof se je izkazal vrednega fašističnega podpor. Toda zaradi njih je so kriv vsega gorja, ki ga je povzročil fašizem vsemu slovenskemu ljudstvu. To je velika, zgodovinska krivda, ki se ne da zbrisati.

Gospodarstvo Trsta

Očitno je, da je gospodarski razvoj Trsta tesno povezan z razvojem njegovega zaledja, ki ga je aneksija Italije skoraj povsem izločila, tistega zaledja, ki je na vsak način gospodarsko neobhodno potreben in nenadomestljivo ozemlje za trgovinski in industrijski razvoj mesta. To ozemlje tvorijo dežele na severu in na vzhodu, to se pravi Jugoslavija, Madžarska, Avstrija, Češkoslovaška, del Bavarske in Galicije z Lwowom, ki danes pripada Ukrajini. V resnici je Trst že v svojem nastanku kot pomorsko tržišče iskal zaščito za svoj promet s Krasom in Kranjsko v času prvih borb z Benetkami. Najbližje zaledje naše ga pristanišča je Jugoslavija, ki ima v svojih rokah vse dostoje do pristanišča in ki bi z različnimi železniškimi tarifami mogla usmeriti promet proti svojima konkurenčnima pristaniščima na Reki ali Sušaku (proga št. Peter-Reka), v slučaju, da Trst ne bi prišel v njen državni okvir. Trst je utrpel težko gospodarsko škodo zaradi pripadnosti k italijanski državni skupnosti, ki mu ni mogla zagotoviti svobodnega doteka zaledne trgovine v tekmovanju s severnimi hanzeatskimi pristanišči in tudi z beneškim, razen tega z vsemi ostalimi pristanišči novih državnih tvorb srednje Evrope in Balkana.

Vrh tega so bile najvažnejše paroplovne proge prenešene iz Trsta v pomorska pristanišča Benetk, Barija, Napolija in Genova, tako da se je občutno zmanjšal pomen v pomorstvu, ki ga je mesto imelo leta 1913, kar je imelo silne posledice za njegov tradicionalni promet.

Glede industrije Trsta je treba naglasiti, da se je njegova tipična cementna, opečna, kamnoseška in solna industrija silno skrčila; to velja tudi za lesno industrijo. Ista usoda je doletela njegovo poltipično indu-

strijo, kot na primer tekstilno, usnjarsko, papirno industrijo in pivovarstvo.

Da pa so se njegove neipične industrije, to je ladjedelnice pri Sv. Marku, v Tržiču, tržiški arzenal, strojne tovarne Sv. Andreja v zadnjih letih zelo razvile, je treba brezdvomno pripisati dejstvu, da so te predstavljale vojno industrijo, ki jo je fašistična država v svojih napadalnih namerah proti sosednim državam pospeševala. To je bilo namreč v skladu z njenim imperialističnim, ekspanzivnim hotenjem proti Sloveniji, Hrvaški in Dalmaciji ter na splošno proti središču Balkanskega polotoka, kakor je kasneje pokazal potek druge svetovne vojne. In ker si ni mogoče zamisliti ponovitve podobnih napadalnih namer, je naravno, da močna vojna industrija, ki je predvsem dajala delo tržaškim in tržiškim ladjedelnicam, ne bi imela več razvojnih možnosti in je tudi ne bo mogla nadomestiti sama gradnja trgovinskega brodovja, kar bo povzročilo popolno zrušitev temeljnega gospodarsko industrijskega sistema mesta Trsta.

Zaradi tega je gospodarski procvit Trsta odvisen od Jugoslavije. Trst je velika pomorska luka in industrijsko središče, ki dopolnjuje njegovo zaledje. To je važno dejstvo, ki ga ne smemo prezreti, ko govorimo o pripadnosti Trsta eni ali drugi državi.

POLOŽNICE

smo priložili vsem naročnikom in razprodajalcem našega lista v Jugoslaviji in jih prosimo, da nam poravnajo zaostalo naročnino. Obenem jih prosimo, da nam sporočijo število plačanih izvodov lista.

ALBERT SIKK

Pod Uoljšco

Če greš k Filtrom, po cesti, ki pelje v Brojenco, in se ozreš proti morju, boš zagledal lepo košato črniko. Na istem mestu je pred leti rasla lepa žlahtna oljka. To mesto, kjer raste danes črnika, imenujejo naši ribiči »Uoljšca«.

Uoljšca stoji nad morjem. Pred njo se razprostira čudovit razgled, ki prav gotovo nima para v naši »kontradi«.

Zaradi njene lege in lepe košate črniko, so si jo »kolnarji« izbrali za svojo najboljšo »karuno« (opazovalnico) za lov na tune.

»Uoljšca« je »kolnarju« priljubljena, o njej govori z največjim spoštovanjem; prav rad pripoveduje o kolnarjih, ki so mnogo let prej gospodarili na tem mestu in vodili uspešne love.

»Kolnar« je ribič, ki ima nalogo opazovati premikanje rib ter z znaki in besedo voditi lov in obkoljevanje rib.

Vsaka »tunera« ima tri kolnare: srednika in dva krajnika.

Glavni srednik, ki ima svoje mesto v sredini, od drugih dveh pa je eden na desni, a drugi na levi.

Krajniki so oddaljeni od glavnega za pet sto metrov. Dolžnost vsakega je, opazovati, kako ribe »hodijo« in nato takoj opozoriti glavnega. Ko pa glavni opazi ribe, jih prevzame v svoje varstvo; takoj začne lov obkoljevanja. Lov je razburljiv in močno napet, vsaka se tako majhna napaka, bodisi od srednika ali pa v barki, ki je pod srednikovo komando, je usodna, zaslugež zgubljen, a dom brez kruha.

»Kolnarji« spoštujejo vsi: na kraju in v barki, ker vedo, da je zaslugež odvisen od njegove spretnosti.

Najstarejši kolnarji so bili iz Kobalove hiše. Luka Tambur, Ruško, Bogatec, Kristjan (pok. Kapovila) niso zaostajali za prvimi. V drugi generaciji nastopijo: Bruži, Beneli, Tinca, Cesar, Nini, Stjepanov in drugi vredni učenci svojih prednikov. Med njimi se je odlikoval Tinca. Bil je sposoben in tudi originalen. Bil je izučen za klesarja a najraje je zahajal med ribiče. Zapustil je klesarski poklic in se posvetil ribarstvu. Postal je mojster za lov na tune, brančine, karamalje in druge boljše ribe. Ko pa je začela sezija na težke tune, si ga videl »v hrestiču« ali »pod uoljšco«.

Neko poletje sva se s Pepetom Sedmakom sedaj advokatom v Skoplju, vračala od morja domov. Bila sva takrat še študenta in sva rada zahajala v ribiško družbo.

Na »Sunjiku« so čakali. »V hrestiču« je bilo mnogo ljudi, po večini ribičev, ki so čakali prihod tunov; med njimi Tinca. Pa zljivo je opazoval morje: tunov je bilo dovolj, vsi so zapirali, le oni so stali. Vide, lo se je, da je Tinca nervozen; nemirno je skakal sem in ja; od časa do časa je tudi zaklel. Upravičeno, saj se je riba igrala z njim; včasih se je približala barki, a vsakokrat se znova oddaljila, tako da je ni bilo mogoče zapreti.

Kar zagleda Tinca Sedmaka, ležečega v seni s knjigo v rokah. »Nehaj s temi bukvami, smrkavec, in poberi se odtod!« Sedmak se ni zmedel za Tinčeve besede in mirno nadaljeval priljubljeno čtivo. Razkaže, ni Tinca pa navali še huje na Sedmaka: »Proč s temi bukvami, ti copraši! Zato ne ujamemo. Poberi se, sicer grem jaz!«

Kaj je ostalo Sedmaku drugega kot pobrati šila in iti domov.

Preden pa je odšel, je opozoril Tinco: »Se dober vam bom, če poklicali me boste in prosili odpuščanja za žalitev. Od svoje strani bom že storil, da bo prav!«

Da bi ne bil rekel tega!

»Makako, če bi sploh znal, bi pomagal sebi, da bi vsaj malo bolje živel nego živiš, ne pa tako!« je odvrnil Tinca.

Sedmak je jezno odšel, a »makako« mu ni šel iz glave.

Zvečer sva se našla v »grotu«, kjer je bila ribiška gostilna. Tisti večer je pilo vseprek: ti od veselja, drugi od žalosti.

Sedmak sem našel pri veseli mizi. Bil je s tistimi, ki so lovili; na drugi strani pa je bil Tinca s svojimi. Pri veseli mizi so začeli peti. Tudi ostali so večkrat začeli, a ni šlo. Nekaj jih je tiščalo v grlu.

Pri veseli mizi je bilo vedno bolj živo. Potrošili so za pijačo precej, saj bodo jutri ulovili druge... Tinca je navadno prav dobro pel, a nočjo ne; kaj mu je rojilo po glavah? Mogoče Sedmakove besede: »Bom že storil, da bo prav!«

Poklicat je Mikola v stran in mu nekaj šepetal na uho, da ga drugi niso slišali. Po razgovoru s Tinco je Mikola zapustil svojo družbo, se približal veselim in zaprosil Sed-

maka za besedo: Mikola je bil vrl fant, hočem reči vrl mož. Razgovor med obema ni bil dolg. Sedmak je majal z glavo in smisla sem besede: »Nisem smrkavec, še manj makako, jaz sem gospod študent.«

Ko sva pozno v noč šla domov, mi je Pepi vse povedal. Tinca prosi odpuščanja, ker se je prenagril. Da ni mislil žaliti; naj nikar ne »copra« njim v škodo; zanj je vedno gospod študent.

»Obljubil nisem nič, bom šel jutri k »Brestiču« in stvar uredil s Tinco, je dejal Pepi.

Drugi dan sva šla k Brestiču; radoveden

sem bil kako, se bo stvar poravnala.

»Dober dan, možje«, je Sedmak pozdravil. Nalase ni pozdravil z običajnim pozdravom: »Bog daj srečo!«

»Bog daj, bog daj, gospod Sedmak!« je odgovoril Tinca, »kar naprej, kar naprej!« Sedmak je imel Tinco rad in šel k njemu. Za vsak slučaj je vzel tudi črne bukke s seboj, da bo videl, če res učinkujejo tako strašno na praznovernega Tinco.

Tega ni bilo nič; le prosil je Sedmaka, naj ne »copra« v škodo, saj so tudi oni siromaki in potrebni zaslužka.

Sedmak se ni mogel več držati, bruhnil je v smeh in povedal Tinco, kar mu je šlo.

Alfonz Gspan

Lepa kakor malokatera je slovenska zemlja in vredna delavne, požrtovalne ljubezni. Sinje morje oblija Tržaški zaliv, skalnate gore in temni gozdovi se zrcalijo v koroskih jezerih, brezbrezna je panonska ravnina v Prekmurju, mehko valovijo štajerske, vipavske in dolenske vinske gorice, spet svoje preleste hranijo Notranjska, Kras, Goriška in Posočje; a lepota nad vsemi lepotami je gorenjska ravan med Triglavskim pogorjem, Karavankami in Jelovico z Blejskim jezerom in gobokima strugama bohinjske in podkorenske Save. Ta pokrajina, »podoba raja«, je dala Slovencem tri velike moze: največjega pesnika dr. Franceta Prešerna, učenjaka Matijo Čopa in prvega dramatika in zaslužnega zgodovinarja Antona Linhart.

Anton Tomaž Linhart se je rodil 1756. leta v Radovljici. Njegov oče Venčeslav, Moravan po rodu, se je preselil iz okolice Brna k nam in živel v starem gorenjskem mestecu kot svoboden meščan. Ko je bilo Antonu 11 let, je šel v Ljubljano na gimnazijo in jo 1773. odlično dovršil. Ker ga je v mladih letih mikala znanost, bi bil rad postal jezuit. Ta red pa so prav takrat razpustili, zato je Linhart študiral dalje in 1776. stopil v cistercijski samostan v Slučni. Opravičil je že prve redovne obljube, a po dveh letih se je premislil, zapustil Slučno in šel študirati na Dunaj finančne in politične vede.

Svetoval mu je, naj pusti babjeverstvo in če bo pridn, bo prekladal grožnjo, toda šele jutri.

Drugi dan so na vse zgodaj povsod »zampirali«; ali barka, kjer je Tinca »kolnaril« je stala.

Kdo bi mogel Tinco prepričati, da to ni coprnja?

Spet so klicali Sedmaka; ga prosili in rotili za srečo lova. »Jutri pa«, je rekel Pepi, »ker je pač moral nekaj ziniti, jutri pa«.

In glej čudeži! Prvi so lovili in nalovili mnogo. Popoldne se enkrat, zvečer pa je visel v Sedmakovem hramu najlepši tun, ki so ga podnevi ujeli.

Tinci pa ni nihče izbil iz glave, da »co. prije« ni in da tudi »slabe oči« škodujejo pri lovu...

»Toda proti temu imamo leke, je dejal Tinca. Kakšen je ta lek, pa ni povedal nikomur; nesel ga je s seboj v grob.

Ko je bil Tinca že pri koncu, je rekel prijatelju Matiji, ki je sedel poleg postelje: »Matija, ni mi težko umreti, težko mi je pa zapustiti Uoljšco.«

In ko sva se zadnjič vračala z Matijo z ribolova in zagledala Uoljšco, mi je ta rekel: »Kompere, kaj bi plačal, da bi bil po smrti zakopan pod Uoljšco.«

»To se lahko zgodi, kompere«, sem mu odgovoril. Ko sva šla po brgu domov, sem si dejal, glej, kako neskončno ljubi kolnar Uoljšco!

ANTON LINHART

Poleti 1780. se je vrnil Ljubljano in šele po dveh čakanja in iskanja dobil začasno zaposlitev kot arhivar ljubljanske škofije. Prišla pa sta si s škofom navzkriž, zato je naslednjega leta to službo izgubil. Jeseni 1783. je vendarle dobil državno namestitev pri kresijskem uradu, 1786. je postal šolski komisar, čez šest let pa vladni svetnik. Ta čas se je oženil z ljubljanko Jožefino Detelo, a mu ni bilo usojeno dolgo srečno družinsko življenje, kajti 14. julija 1795 je nenadoma umrl komaj v 39. letu starosti.

Časi, ko je Linhart živel in delal, so bili zelo zanimivi in razgibani. Napredek prirodoslovnih ved je izzval novo gledanje na politične, družbene, gospodarske verske in umetnostne reči. Vse te nove nazore, osnovane na prepričanju, da je človeški razum vseobsežen in nezmotljiv, označujemo s skupnim izrazom razsvetljenstvo. Fevdalni red in državni absolutizem se krhata, na njuno mesto stopa meščanstvo in terja svoje pravice: enakost pred zakonom, svobodo vesti in besede, posveto sodstvo in solstvo ter ustavo. Tudi kmečki podložniki si hočejo olajšati življenje in zahtevajo v svojo last zemljo, ki so jo dotlej obdelovali, pa bili le njeni sužnji, ne pa lastniki. Vedno glasnejše so ljudske množice izražale nezadovoljstvo s starim, dokler ni izbruhnila revolucija v Franciji, kjer se je aristokracija še najtrdovratneje oklepala svojih pred-

prav in neznosno pretiskala meščane, kmete in delavce, medtem ko so v Avstriji terezijanske in jozefinske reforme vsaj v tem času še zadržale korenit prevrat in ga odložile do 1848. leta.

Vzporedno z razsvetljenstvom gre pri nas prerodno gibanje. Slovenci, razkosani na stare kronovine, se v tem času prvičkrat zavedo škode, ki sta jim jo povzročala državni centralizem in z njim združena germanizacija. Prebuja se prosvetni izobraženci in hočejo usposobiti slovenski jezik, da bi bil uporaben tudi za druge stroke, ne le za duhovske; da bi v njem poučevali in plemenitili okus in nрави. Tako se večja krog prvih pisateljev, ki si prizadevajo, ustvariti posveto književnost: leposlovno in poučno. Eden najbolj gorečih in izobraženih organizatorjev tega gibanja je bil Ziga Zois, najvidnejša med pisatelji pa sta bila dramatik Anton Linhart in pesnik Valentin Vodnik.

Nasprotja te razgibane dobe se živo odražajo tudi v Linhartovi duhovni rasti. Kot študent je bil vnet katoličan, potem se je razvil v dolednega svobodomisleca. V začetku je pisal nemške pesni in dramo, nato je postal eden najdelavnejših slovenskih preroditeljev in odločen zagovornik slovanstva. V mladosti je oboževal razsvetljenega absolutista cesarja Jožefa II., slednjč pa je bil somišljenik francoskih revolucionarjev.

Ze zgodaj je začel Linhart pisateljstvo. Moč tuje šole in vzgoje je še delovala, ko je, navdušen za velikega dramatika Shakespearea in druge sodobne pesnike, napisal prvo dramo in pesniško zbirko v nemščini. Šele ko je spoznal napore slovenskih preroditeljev in se spoprijateljil s Zoisom, se je zavedel, da mora sin slovenske matere služiti le slovenstvu. Veselje do gledališča in prvi poskusi, da se uvede slovensčina tudi za oder, ki sta jih delala s Zoisom tako, da sta prevajala pesemska besedila v naš jezik in so jih kdaj pa kdaj v veliko presenečenje zapeli v gledališču gostujoči italijanski operni pevci, so ga navedli na srečno misel, da bi priredil za oder celo veseloigro. Tako je nastala prva komedija Zupanova Micka, ki je izšla v knjigi konec 1789. in so jo prav takrat uprizorili v Ljubljani. Nastopajoče osebe niso bili poklicni igralci, marveč prerodno usmerjeni ljubljanci, ljubitelji gledališke umetnosti. Linhart sam pa je igro zrežiral. Uspeh te prireditve je bil tolik, da je takratni nemški ljubljanski tednik z vsem poudarkom ugotovil, da je slovensčina »gibčna, prožna, krepka, da vsebuje dovolj melodije, da se prav prijetno sliši iz Talijanih ust kakor rusčina, češčina in poljščina«, da je umetnost »igralcev in igralke presegla vse pričakovanje občinstva« in da je ves narod ponosen, ker so prireditelji »položili temelj izpopolnitvi materinega jezika in ga naredili uporabnega tudi za oder«.

Se veliko večjega pomena je Linhartovo drugo slovensko dramsko delo, izšlo leta 1790., namreč »Veseli dan« ali »Matiček se ženi«. Po slavni Beaumarchaisovi »Figarovi svatbi«, napisani v posmeh razmeram v Franciji, je Linhart priredil z velikim pogumom in spretnostjo veseloigro tako da je v njej upodobil naše razmere in o smiselni fevdalno samopasnost in tuji birokratizem. Postavil je dejanje tako srečno v slovensko okolje, da prav nič ne čutimo, da mu je služila tuja predloga. Iz takrat še neobogljene knjižnega jezika je naredil prozen in blesteč pogovorni jezik, vzlet iz žive ljudske govorice. Zato po pravici imenujemo »Veseli dan« temeljni kamen slovenske dramatike.

Škoda je, da »Veseli dan« ni mogel priti na oder že takrat, pač pa prvičkrat šele v letu marčne revolucije. Vendar so se vrednosti te veseloigre zavedali vsi naslednji rodovi, zlasti pa Prešernov. Z Andrejem Smoletom je namreč Prešeren oskrbel novo, nekoliko popravljeno knjižno izdajo leta 1840. Četudi je delo staro nad 150 let, ga zmerom, kadar pride pri nas oder, gledališko občinstvo sprejema z navdušenjem in je prizoritev »Matička« za nas vselej kulturni praznik. Zato bi morala biti ta še vedno živa dramska umetnina na stalnem sporedu vseh večjih slovenskih gledališč.

Ni manj zaslužen pa ni Linhart tudi kot znanstvenik-zgodovinar. Leta 1788 in 1791 je izdal znamenito knjigo v dveh delih: Poskus zgodovine Kranjske in ostalih južnih Slovanov Avstrije. Sicer se je s preteklostjo Kranjske na drobno ukvarjal že sto let poprej Valvasor, a Linhartova zgodovina po vrednosti daleč presega Valva, sorjevo, ker je pisana kritično, z znanstveno vestnostjo in vsebuje prenekatero še danes (Nadaljevanje na 7. strani)

Ljudmila Berkhin

Srečanje

Iz ruščine prevedel: Marinčič Ivo

Vitja je danes pričakoval očetov obisk. Prešla so tri leta, odkar se nista videla. Sedaj pa mu je Ljubov Artemjevna, ravnateljica otroškega doma, povedala, naj se pripravi na očetov obisk. Pravzaprav je Vitja skoro pozabil, kako je njegov oče izgledal — deček namreč ni imel niti treh let, kadar je njegov oče odšel na bojišče. Spominjal se je samo na nekega zelo visokega človeka, s krepkimi in toplimi rokami, ki so poganjale Vitjo tja pod strop — visoko, visoko v zrak, a so bile vendar tako zelo oprezne. Matere se je lahko spominjal bolj natančno. Bolje bi sicer bilo, ako bi mogel pozabiti, kako jo je nemški častnik v zelenem površniku ustrelil s svojim samokresom, kako se je ona zgrudila, kako je curek krvi pritekel izpod težkih kit njenih las. Sosede so pobrali Vitjo in mu povedali, da nima več mame.

Sedaj pa bo videl očka — očka bo prišel danes. Vitja je sam pri sebi ponavljal vse pesmi in deklaracije, ki se jih je naučil v otroškem domu. Privlekel je na dan knjigo s slikanicami, kjer je lahko že čital in od časa do časa je stekel do okna ali celo do velikih vhodnih vrat, čeprav je bilo kaj takega v domu strogo prepovedano. Očka pa ni bilo in ni bilo.

Bil je že večer, ko je končno prišel; zgodnji zimski mrak je bil že tu, po sobah so prižgali luči in v spalnicah so odprli okna, da bi se prezračile, preden grede otroci spat.

Nevelik, zagorel mož v vojaški uniformi, z lasmi ki so že siveli, se je približal Vitji, ki je stal v obednici pri oknu.

»Ali poznate svojega sina?« je vprašala Ljubov Artemjevna, ko ga je pripeljala do dečka.

»Vitja«, je dejal oče, »kako je s teboj, dečko dragi?«

Potem sta sedla skupaj v prazni obednici, oče in sin. V hiši je bilo vse mirno; otroci so šli v svoje spalnice in so bili že v posteljah.

Nekje na vrtu je lajal pes in nek star glas ga je pozival mehko a vztrajno:

»Bobik, pridj sem, Bobik!«

»Ampak on le ne bo prišel«, je dejal Vitja.

»Kdo ne bo prišel?« je vprašal oče.

»Bobik. Pes čuvaj je. Samo tri noge ima; eno mu je odtrgal tramvaj. Je zelo ponosen pes; nekoč bi me kmalu ugriznil.«

»Ne smeš se mu preveč približati«, je svaril očka. »Nekega lepega dne bi te mogel zares ugrizniti.«

»Zakaj lepega dne?«

»No, da, mislim nekoč, ko se boš najmanj nadejal.«

»Zdaj razumem. Kadar se ne bom nadejal. Ali se spominjaš, očka, tudi mi smo imeli psa. Ampak tisti pes ni grizel, ali ne?«

»Pozabil sem, kako mu je bilo ime. Mislim da Ropar.«

»Ne morem se spomniti, morda je bilo tako, moj dragi.«

Dečkov obraz se je zresnil, njegove svetle oči so se zasenčile. Spomnil se je, kako je mamica imela rada Roparja. Pripovedovala je, kako je našla psa, v gozdu, ko je bil še čisto majhen kužek... Oče je molčal in roka na dečkovih ramenih se je malce tresla. Deček se je privil tesno k njemu. Očka bi rad kadil, vendar se je premagal, da ne bi motil dečka. Nikakor ni mogel odtrgati pogle-

da od otroka; priklical si je v spomin nedolžne otroške poteze, ki so mu bile znane, odkrit pogled svetlih oči, nežen, topel vonj njegovih las.

»Očka, kdaj boš odšel na bojišče?«

»Kmalu, sinko«, je odvrnil oče. »Zelo kmalu.« Vendar ni povedal, da bo odšel jutri na vse zgodaj, preden se bo on zbudil.

»Poglej, kaj vse sem ti prinesel«, je nadaljeval. Odprl je kovčeg in začel razkladati darove, ki so bili v njem. Bil je poln dragocenih stvari — medvedi, avtomobili, železnica z malo lokomotivo in dvema vozovoma, kocke. Skoro vsak deček bi brž pograbil vse te dragocene reči; Vitja pa tega ni storil. Molče in žalostno je gledal očeta. Očetu je bilo težko pri srcu, ko je srečal njegov pogled.

»Ne«, je Vitja zmajal z glavo, »ne morem se igrati, očka, zares ne.«

»Zakaj ne, sinko?«

Vitja je nekaj časa molčal, potem pa je počasi razložil: »Nemci so odnesli vse njegove igrače, vse, kar je imel, vse, prav vse. Njegovega starega medvedka, njegov stroj, njegovo urarsko orodje in celo njegov meč in lopato...«

Oče je pritisnil dečkov obraz k svojemu licu.

»Ne misli na to, moj mali«, je zašepetal nežno. »Ne misli na to, kar je šlo, se več ne vrne. Odslej bo vse dobro, lahko se zanesesh na mojo besedo, dragec moj.«

Ta resen človek, z brki, ki so že siveli, ta človek, ki se je že tri leta neprestano samo boril, se je sam čudil, da je mogel najti še toliko nežnih besed očetovske ljubezni.

»Povej sinko, kaj bi imel v tem trenutku najrajši?« ga je vprašal.

»Kaj? Hotel bi iti v Kursk, da bi videl naš dom«, je dejal deček, ki se ga je že loteval spanec. »Ali se spomniš, očka, kako si me nosil okoli? Kako je bilo lepo!«

»Da, spomnim se«, je dejal oče in dvignil dečka z velikimi in močnimi rokami.

Vitja se je tesno oklenil očetovega vratu, povsili glavo na krep-

ko in široko ramo ter zaprl oči. Čutil se je na varnem in srečen v tem močnem objemu.

Oče je odnesel Vitjo gori v spalnico, ga slek, položil v posteljo in ga zavil v toplo odejo. Deček je spal. Dolge trepalnice so metale senco na lice, ki je počivalo na roki. Oče je stal ob postelji, dolgo upiral svoj pogled na dečka, potem pa po prstih in potih, da ne bi zbudil otrok, odšel iz spalnice.

»No, torej kako Vam ugaja Vaš sin?« ga je vprašala Ljubov Artemjevna, ko je vstopil v urad, da bi se od nje poslovil.

»V redu«, je dejal in se veselo nasmajal. Malo je bil v zadregi, kot človek, čigar obraz se je skoro odvalil smeha. »Sedaj je zaspal. Hotel sem ga poljubiti za slovo, a sem se bal, da ga ne bi zbudil.«

»Trebalo bi bilo kaj več, da bi se prebudil«, se je nasmehnila Ljubov Artemjevna. »Se vidi, da niste imeli mnogo opravka z otroki.«

Zmajal je z glavo.

»Motite se. Imel sem svoje lastne otroke — dvojico. Skupaj z njihovo materjo so ju ubili v Lvovu.«

»Koliko sta bila stara?«

»Približno toliko, kot Vitja. Deček in deklica. Zato sem Vam tudi pisal, da mi najdete dečka, ki ne bo imel več od šest let. Dobro«, je nadaljeval, »ko se bo Vitja jutri zjutraj prebudil, dajte mu to moje pismo in čokolado ter oranžje.«

»Bodite brez skrbi«, je obljubila ravnateljica. »Povejte mi«, je pristavila po kratkem premolku, »ali mislite, da je Vitja kaj uganil?«

»Ne«, je odvrnil. »Spočetka sem se malo bal, ampak zdj se, da je deček medtem že utegnil pozabiti, kako je izgledal njegov oče. Pustite stvari kakor so, saj bodeš? Želel bi, da nikoli ne zve resnice. Ko bo vojna končala in se bom vrnil z bojišča, ga bom vzel s seboj in živela bova skupaj.«

Ko je odšel, je šla Ljubov Artemjevna gori v spalnico in postavila čokolado, oranžje in pismo na mizico ob Vitjevi postelji. Na listu je bilo zapisano z velikimi tiskanimi črkami:

»Moj dragi sinko. Vrnil sem se na fronto. Rasti, dragi, da postaneš velik in močan ter počakaj name. Kmalu se bom vrnil in skupaj bova odšla v Kursk in poiskala najin dom. Pozdravlja in poljublja te tvoj očka.«

LOVSKI RAJ

Toda kar manjka v rastlinskem svetu, nadomešča otok v ptičjem in živalskem. Ko je meseca julija selitvena sezona pri kraju, odmevajo vsa obrežja od krikov divjih gosi, rac, galebov, gaga-ptičev in albatrosov. S številnimi severnimi lisicami, belimi medvedi, kitji, mroži in tjunji je Novaža Zemlja pravi raj za lovce in ribiče in Nenetji so zelo izurjeni v obeh strokah.

Do druge polovice preteklega stoletja je bil otok pravzaprav neobljuden. Prvih sedem nenetskih družin je naselila ruska vlada pred 75 leti. Stiri kože, trgovina in kapela, so bile zanje pripravljene zgradbe. Tako je nastala naselbina alije Karmakulij. Tem je kmalu sledilo še nekaj Nenetov in med njimi neki lovec po imenu Tyko-Vylka.

»To je bil moj oče«, pripoveduje Tyko-Vylka, »tedaj so bili vsi Nenetji še nepismeni. Oboževali so malike in so kaj lahko naselili trgovcem s kožuho, ki so dobili od njih dragocene kože srebrnih lisic v zameno za steklenico vodke ali za žepni nož.«

ZIVELI SO V SNEŽNIH JAMAH.

»Ne šol, ne bolnice ni bilo na otoku tiste dni. Hiše prvih naseljencev kmalu niso moge več sprejeti novih došlecev in spominjam se še, kako so mnogi od nas prebivali pod šatori iz kož severnih jelenov ali v jamah, ki so jih izkopali v snegu.«

»Smrt je kosila na debelo in prebivalstvo otoka se ni povečalo, čeprav so neprestano prihajali novi priseljenci s celine. Ti so bili povečini še revnejši od nas samih.«

Zanimivo je poslušati take spomine moža, čigar trije sinovi so se šolali v Zavodu za severne narode v Leningradu. Nenetji so postali enakopravni državljani Sovjetske Unije. Do danes je vzraslo mnogo novih naselij in prebivalstvo se je večkratno pomnožilo.

»Noben več ne živi pod šatori iz jelenjih kož ali v snežnih jamah«, je nadaljeval predsednik otočnega Sovjeta. »Naši otroci vedo o tem samo iz pripovedovanj starejših ljudi. Sedaj imamo nove domove, javne kopeli, trgovine in prenočišča za lovce na oddaljenih točkah otoka. V naselbini Boljšaja Guba so odprli šolo in bolnico. Prav tako so bolnice tudi po drugih naseljih.«

PRIPRAVE NA VOLITVE.

Nekdaj odrezana od celine po cele mesece, je sedaj Novaža Zemlja po radiu povezana o vseh dogodkih v zunanjem svetu.

»Medtem, ko se midva tuva pogovarjava«, je dejal Tyko-Vylka, »se moji ljudje pripravljajo na volitve za sovjetski parlament. Material za volitve prihaja po radiu in časopisih, ki jih dobimo z zrakoplovom.«

»Kaj pa je s tistimi, ki ne znajo čitati?« sem ga vprašal.

Tyko-Vylka se je nasmehnul.

»Če izvažamo majhne otroke, je samo še en nepismen Nenet na našem otoku«, je pojasnil. »To je stari Vasilij Prerko, lovec. Poskušali smo, da ga naučimo, pa se stari upira. Veste, zelo je praznoveren (mimo grede povedano, praznoverje je tudi zlo, ki smo se ga morali iznebiti) in ne more pozabiti prerokovanja, ki mu ga je napravil nek čarovnik, še ko je bil mladenič, češ: da bo gotovo umrl, ako bo čital »mrtve besede«, kar pomeni knjige.«

IZGON ČAROVNIKOV

»Ze več let ni nobenega čarovnika več na Novaži Zemlji, vendar Prerko še vedno veruje v moč njihovih prerokovanj. Zato mu moramo čitati na glas.«

Ob večerih se ljudstvo Belučije Gube, »glavnega mesta« otoka, sestaja v svojem klubu da posluša domač koncert ali da prebije nekaj mirnih ur v knjižnici. Na izbiri imajo več tisoč knjig in revij, vendar je še vedno njihovo povpraševanje večje kot pa dobava.

Medtem ko je bil prej glavni posel Nenetov lov, so dandanes mnogi od njih doktorji, učitelji, tehniki, mornarji in mehaniki-zrakoplovci. Vsi ti želijo dobiti čtivo iz svojih področij.

Celo lov ni več kakor je bil nekdanj. Navadna mreža in harpuna, sta bili glavni pripravili, ki so ju nekdanj rabili ribiči: sedaj imajo motorne čolne, mreže, pastji in puške, s katerimi si lahko pomagajo.

Navadne ribe in tjunovo meso je bila običajna hrana otočanov. Dandanes boste našli meso, ribe, kruh, maslo, sladkor, čaj in celo zelenjavo s celine na mizi v vsaki hiši. Nenetji se oblačijo kakor Rusi. Posebajo redno javna kopališča, milo in celo zobna pasta so postali hišne potrebe. Samo kadar se odpravijo v tundro na lov na sre-

(Nadaljevanje na 8. strani)

Iz zgodovine Novaje Zemlje

Novaja zemlja leži med Barentskim, Karajskim in Severnim morjem. Njena površina znaša okrog 77.000 kvadratnih km ali trikrat več kot vse slovensko ozemlje. Stavljena je prav za prav iz dveh goratih otokov, ki ju loči ozek preliv. Se pred kratkim je bil to otok arktičnih malikovalcev. To je bilo pred revolucijo.

Našim mornarjem v severnem morju velja Ilija Tyko — Vylka kot poglavar. »Novaje Zemlje«, ker je bil v zadnjih 25 letih stalno izvoljen za predsednika Sovjeta tega severnega otoka. To je majhen, čokat mož, s širokimi, ven širlečimi ličnimi kostmi in poševno zarezanimi očmi, kot jih imajo vsi Nenetji. Prihodnji mesec bo dopolnil 60 let, a izgleda mnogo mlajši.

Mnogo sem slišal o tem zanimivem zastopniku malega naroda Nenetov, ki so naseljeni v teh najsevernejših predelih Rusije. Tyko — Vylka je potujoča zgodovina otoka. Obdarjen z izrednim spominom se z lahkoto spominja vsakega, kolikaj važnega dogodka, ki se je odigral na daljnem severu v zadnjih 45 letih. Spominja se časov, ko je srečal znana ruska severna ra-

ziskovalca Rusanova in Sedova. Takrat je bil še zelo mlad in zaposlen kot voznik sani s pasjo vprego.

CVETJE VIŠJE KAKOR DREVJE.

Videl sem njegove dnevnike. Skozi vsa ta leta si je zapisoval vse, kar se zgodilo na Novaži Zemlji; od silnih vetrov hurikanov in prihoda jadrnic do rojstva kaknega otroka in bogatega lova na tjunle.

Nekega dne sem ga srečal v Arhangelsu, ko je ravno prihitel z Novaje Zemlje po opravih. Ko sem poslušal njegove stare zgodbe o Nenetih, sem si v duhu lahko predstavljaval vso puščobo njegove dežele, z njenimi sivimi pečinami in s skalnatim tlom, brez vsakega drevesa.

Na nerodovitnih tleh otoka rastejo samo drevesa pritlikavel, mi je pravil. Pet deset do šestdeset let stare vrbe in breze imajo samo dva do tri cm debelo debelečo, ki ne sega više od 6 do 8 cm nad zemljo. Celo cvetlice, čeprav zelo revne, se dvigajo nad drevjem. Severni mah, ki je najvišja rastlina na Novaži Zemlji, doseže samo do 15 cm v višino.

Svetokriška godba

Leta 1880. in naslednja leta so bila še precej ugodna, zaslužka je bilo povsod dosti, pa tudi plesi in druge zabave so se vrstile dan za dnem. V teh prijetnih časih se je nekaterim vzbudila misel, da bi bilo jako pametno, ko bi se ustanovila v naši vasi domača godba, ker sicer tuje godbe vedno odnašajo zasluženi denar za sviranje pri raznih prireditvah. Seveda so naši za svoj žep jako skrbni krčmarji to misel z veseljem pozdravili in tudi prav toplo priporočali.

V ta namen so se zbrali nekateri starejši možakarji in tudi nekaj mlajših, največ pa takih, ki niso imeli niti pojma o godbi. Večina njih je bila precej trdoglava. Ne vem, iz kakšnega vzroka jih je sprejel tukajšnji učitelj g. Pelicon, sicer jako izvrsten organist, a za glasbene instrumente nespodoben. Rekel je: »Bo že šlo.« G. učitelj jim je torej napisal note, da bi se naučili spoznavati jih po imenu, toda oni so takoj hoteli imeti instrumente. Učitelj pa jim je pojasnil, da brez poznanja note bodo nikoli dobro igrali. Tedaj so se vdali ter se učili nekaj časa note, nato pa so kar hitro hoteli pokazati svojo učenost z instrumenti. Kjer ni prave podlage, tam ni tudi gotovega uspeha. To se je jasno pokazalo pri nadaljnjem poučevanju. Homo in Karjola, basista, sta rjovela z vso močjo, ki sta jo imela v prsih, tako da bi volk ali medved zbežala v gozd, če bi ju slišala. Mačeka, Ahčin in Štefan pa so s svojimi klarineti tako cvilili, kakor da bi klali prase. Tenkač, Kobal, Flek in Čvečki pa so jim z bleketanjem glasno odgovarjali. Skoraj bi rekel, da je bil najbolj učene glave bobnar Sirk. Ta je takoj prvi dan znal udariti po bobnu, redko kdaj se mu je ponesrečilo, da je udaril v zrak. Da bi svojo veliko spretnost pokazal, je z vso močjo udrihal po tisti ubogi oslovski koži, tako da je preglasil celo Homota in Karjola, čeravno sta rjovela, da je bila strahota.

Tako muziko so naši Križani z veseljem pozdravili, vsa vas je bila vesela, ko so prvičrat ponosno nastopili na kriškem trgu. Kakor se je začelo, tako se je tudi nadaljevalo. Popačeno v začetku, popačeno za vedno, dokler ni 3 leta pozneje h godbi pristopil mladenič, po imenu Ivan, ki je bil rojen za glasbo, po poklicu klesar iz uboge družine; že kot desetleten deček se je uril in študiral ter zlagal razne pastirske pesmice. G. učitelj ga je obdaril z lepo pesmarico šolskih pesmic, ki jo še sedaj hrani od leta 1869. Ivan se je pridno učil, spoznal note, vsa godala in kmalu preštudiral vso glasbeno teorijo. Sprijaznil se je z nekimi večimi mestnimi kapelniki ter hodil vsak teden enkrat v Trst na preskušnjo. Tako se je naš Ivan izpopolnil v glasbi, da je lahko sam prevzel poučevanje naših godbenikov.

Vsi dotedanji učitelji in tudi g. Tence, šolski upravitelj, niso imeli uspeha. Tedaj, ko je g. Tence odpovedal, videč da ne bo nič iz tega, se je naš Ivan takoj lotil dela. Odstranil je tiste instrumente, ki so jih naročili iz Milana in naročil nove v tovarni instrumentov v Pragi po svojem znanu, Čehu iz Trsta, ki je bil večletni delavec v omenjeni tovarni. Stare godbenike je odstranil ter začel pouče-

vati mlade moči. Kmalu se je pokazal uspeh. V 3 letih so bili mladeniči tako izvežbani, da so brez skrbi lahko javno nastopili. Tako je naša godba zaslovela daleč naokrog. Od Gorice do kranjske Cerknice, Planine, Postojne, v Ilirsko Bistrico. Vsa Vipava in kršni Kras in njegov žlahtni teran

so nam še vedno v dragem spominu.

Leta 1910. pa smo našo godbo spremenili v godbeno društvo »Lira« s podpornimi člani in z odborom ter predsednikom. Tako je naša godba še bolj napredovala v zvezi temu, da je Lega nazionale, ki je naše otroke potujčevala, tudi ustanovila svojo godbo. Toda mi smo ostali vedno pri svojem ter nadaljevali svojo pot. Tudi z raznimi burkami smo bili v dobri meri preskrbljeni. Vovk, Kenda, Fola, Šiška, Pipan, Procesija, Benko, ti so bili pravcati komedijanti, povsod kjer smo igrali, so po končanem delu skrbeli za smeh in zabavo na razne načine.

Tako je šlo dalje, dokler ni izbruhnila svetovna vojna, na katero so bili povabljeni vsi mladeniči in tudi starejši možje. Prvi dan mobilizacije smo igrali v Ilirski Bistrici. Ko smo drugo jutro prišli domov, smo morali instrument takoj zamenjati za vojaško puško.

Po vojni pase je naša godba spet ojačala ter z veseljem svirala spet po vseh naših, nam že prej znanih krajih.

Ko se je pa v četrtem letu po

vojni začel šopiriti fašizem in je Italija okupirala naše Primorje, tedaj je tudi naša godba postala žrtev tega podlega zatiralca slovenskega življa. Nismo več svobodni, nismo mogli več svirati slovenskih napevov; usuznjeni smo rajši pustili godbo, kakor da bi sodelovali z njimi.

Toda časi minejo in se spreminjajo. Tudi fašizmu bide sedaj zadnja ura, upamo, da za vedno.

Ivan pa, ki je že v letih, ne more več poučevati godbe, pač pa še vedno pisari in zloži kaj za kratak čas; napisal je tudi nekaj cerkvenih pesmic in njegova edina želja je, da bi še dočakal dne, ko jih bodo peli naši pevci in pevke.

Ivan Furlan

Kulturni dogodki

V soboto 13. aprila je nastopil mladinski ženski zbor »Soča« iz Kojškega na Kontovelju. V nedeljo 14. aprila je pel isti zbor na Opčinah in v ponedeljek 15. aprila se je vršil koncert tega mladinskega ženskega zbora v dvorani kulturnega krožka »Rinaldi« v via Caprin. Menda ni brez razloga dirigent tega zbora tov. Srečko Kumar izbral ravno Kontovelj za svoj prvi nastop. Tu je pred leti, pred odhodom na gostovanje po mestih Italije, tov. Srečko Kumar predstavil svoj učiteljski zbor, ki je tedaj bil umetniško na višku. Za svoj prvi nastop si je tov. Srečko Kumar izbral zopet isti kraj. Sodelovali sta pri tem koncertu sopranistka Slavica Batistuta in plesalka Vukosava Kumar.

Ta zbor je zelo kvaliteten. Spored je obsegal umetne moderne pesmi, ki zahtevajo veliko rutino s strani pevcev in narodne pesmi, zborne recitacije, katere je plesalka Vukosava Kumar tolmačila s plesom. Ta ples je izražal čustveno vsebino teh recitacij. Z raznimi pesmimi je nastopila solistka tov. Slavica Batistuta. Recitirale so članice mladinskega ženskega zbora prosvetnega društva »Soča« iz Kojškega. S pesmijo nas je povedel tov. Srečko Kumar v Šumadijo, v Slovenijo in posebej še na Gorisko, na Primorsko, na Koroško, v Prekmurje, v Prekijo, na Gorenjsko, v Belo Krajino in nato še v Istro, v Čičarijo. Spored je bil bogat in pester. Izvajanje je bilo prvovrstno. Recitacije so bile nadvse občutene in ples je živo tolmačil duševna stanja, ki so jih pesmi vsebovale. Tovarš Srečko Kumar se je tu izkazal umetnika, čustvenega recitatorja, tov. Vukosava Kumar pa je skladno in ubrano zrežirala prizore za te zborne recitacije. Neprisiljeno so se dekleta kretala pri »Vranjanki«, ko so nam pokazala veselo pričakovanje plesa, razgibano kramljanje pred pričetkom

kola, živahno so zapela in veselo so zadržala kolo. Zdelo se je kar neverjetno, da je mogel tov. Srečko Kumar v tako kratkem času pripraviti ta neizkušen zbor do take višine.

V nedeljo 14. aprila se je vršila v gledališki dvorani »Doma luških delavcev« matineja pionirskih iz Sv. Ivana in iz Rojana. Pionirski iz Sv. Ivana so prav lepo zapeli pod vodstvom Tončke Čokove nekaj pesmi. Ostali otroci so srčkano odigrali nekaj prizorov. Petje je bilo dobro, želeli bi pa, da bi bili peli nekatere pesmi nekoliko bolj živahno.

Pogostoma se vrše nastopi pionirskih zborov. Bili so v Sv. Križu, v via Caprin, na Opčinah, v Rojanu in še marsikje. Vsa pohvala gre tov. učiteljem, ki res z vso vnemo, resnostjo in skrbnostjo pripravljajo te zbor in ki skušajo do potankosti izdelati vsako pesem. To pripravljajo, ti nastopi so velikega vzgojnega pomena, ker nam ustvarjajo pevsko tradicijo in negujejo miselnost in čustvenost našega podmladka, ker nam privzgaajo vztrajnost in resno voljo do stvarnega sistematičnega dela in dajejo našim otrokom neko sproščenost, ki jim bo omogočila v poznejšem življenju, da se bodo vedno in povsod znašli.

Povsod opažamo veliko resnost in voljo do dela ter težnjo po dovršenosti. Pred približno tremi tedni je nastopilo pevsko društvo »Škorklja« z umetnimi in narodnimi pesmimi. Društvo je, do danes zelo napredovalo. Zbor vodi tov. Curek Drago.

Dramski odsek prosvetnega društva »Franjo Marušič« iz Rocola je nastopil 7. aprila v dvorani pri Lovcu s Cankarjevo dramo »Kralj na Betanovci«. Režiser tov. Cesar in igralci so se vestno in z razumevanjem pripravili za to težko delo. Uspeh ni izostal.

J. K.

Vaša KNJIŽNICA

Sredi marca je izšla knjiga »Poezije doktorja Franceta Prešerna« z dodatkom v Poezijah nepriobčenih pesmi, ki jo je pripravil dr. Slodnjak. Knjigo je izdal in založil Slov. knjižni zavod.

Osnovo Slodnjakovega Prešerna tvorijo tekst Poezij, kakor jih je l. 1846. izdal Prešeren (z letnico 1847). Besedilo je Slodnjak, kjer je šlo brez škode za rimo in ritem — približal sodobnim zahtevam. Knjigo je opremil z obširnimi uvodom, posameznim pesmim napisal opombe; ob koncu vsake pesmi pa je napisal še kratek komentar, v katerem določa čas in okoliščine nastanka ter natasa in ob kratkem povzema njeno miselnost in čustveno vsebino.

Uvod pa nam lepo prikazuje razvoj Prešernovega duševnega življenja. Knjiga je zaključek letošnjih februarjskih Prešernovih proslav, obenem pa je že prvi prispevek za stoletnico »Poezij«, ki jo bomo obhajali konec letošnjega leta.

Razgledi. — Literarno-znanstvena revija. II. številka. Februar 1946. Izdajateljica: Prosvetna soseska »France Mesesnel« v Trstu. Strani 48. Odgovorni urednik: France Bevk.

Doslej sta izšli dve številki te revije. Ta revija stremi za tem, da postane znanstvena v pravem pomenu besede, da nudi možnost ljudem, ki se ukvarjajo z življenjskimi problemi naše pokrajine z znanstvenega stališča, da lahko priobčijo svoje ugotovitve, ki so nastale iz opazovanja in študiranja teh problemov. Na podlagi teh ugotovitev izvajajo znanstveniki svoje zaključke in na ta način iščejo novih poti in novih možnosti za naše življenje, za razvoj naše kulture, našega gospodarskega življenja, našega političnega udejstvovanja, naših socialnih prilik.

Doslej smo si ustvarili na tem ozemlju že nekatere časopise in glasila. Vsi ti časopisi in glasila imajo namen, da obveščajo našo javnost o dnevnih dogodkih, o perečih problemih, da širijo prosveto med široke plasti ljudskih množic. To je nujno potrebno, vendar pa tako delo le ustvarja pogoje za podvig našega javnega življenja v vseh njegovih pojavih. Kulturno življenje pa mora rasti tudi navzgor in postati vidno v reprezentativnih vrhovih dovršene kvalitete. Če je narod izobražen, bo imel razumevanje za tako vidno, visoko kulturno življenje in iz njega bodo izšli vodilni kulturni in znanstveni delavci na vseh poljih javnega udejstvovanja. Zaveštno znanstveno delo, ki se bo stavilo v službo ljudstva, ki bo z njim in za njega živelo, ki bo upoštevalo duh in potrebe časa, ki bo stremelo po vsestranskem napredku, ki bo znalo zajeti mlade znanstvene sile, ki bo izviralo iz življenja samega, nam bo odprlo nove poglede, bo iskalo novih poti in nam bo prineslo novih izsledkov. Radi tega je izhajanje take revije nujno potrebno.

Pot je dobra, misel je pravilna in utemeljena. Prvi koraki so še nekoliko negotovi. Znanstvena poglobljenost še ni popolna. Marsikje so vprašanja šele naznačena, pisatelji niso še do kraja razčlenili vprašanja. Vendar pa sem mnenja, da bo do tega prišlo. Marsikdo se bo še oglasil, ki je doslej sam zase premleval razna vprašanja, ni pa imel prilike priti do končnih rezultatov, ker mu je manjkala možnost misliti misel do konca, zvedeti, kakšno stališče zavzemajo drugi raziskovalci, ni imel prilike brusiti svoje misli in priobčiti svoje končno dognane misli. Po zdravljamo z navdušenjem to revijo in ji želimo obilo uspeha.

Vsebinska II. številka je sledeča: Jože Pahor: Slovensko gledališče v Trstu; Ludovika Kalan: Divji veter; France Bevk: Pot v svobodo; Adolf Šinkovec: Deklica v ječi; Marij Kocijančič: Trst je prirodna jugoslovanska luka; Iva Breščak: Dve kristalni vazi; Miha Klinar: Vso svojo kri...; Marija Kržič: Problematika socialno političnega dela v coni A; polkovnik Štefan Mitrovič: Načelne pripombe o vprašanju Trsta; Tone Potokar: Beograjsko pismo; Obzornik.

Problemi, ki jih načenjajo navedeni pisatelji so pravilno razumljeni in dosledno izpeljani. V leposlovni prozi se je zopet pojavil naš stari znanec France Bevk, ki v literarni obliki, idejno poglobljeno, priobčuje svoje spomine od začetka vojne do osvoboditve.

J. K.

G O S P O D A R S T V O

Zdravnik svetuje

Kako naj organiziramo in vodimo naše zadrage?

Pri ustanavljanju zadrage moramo imeti vedno pred očmi sledeče pogoje:

1. potrebo ustanovitve,
2. gospodarski pogoj za obstoj in razvoj zadrage,
3. sposobni voditelji,
4. sposobno upravno osebje,
5. gnotna sredstva,
6. potrebni prostori.

Najprej se nam mora pokazati potreba ustanovitve zadrage, ko smo ugotovili to potrebo moramo ugotoviti, ali so dani gospodarski pogoji za obstoj in razvoj zadrage.

Ugotovitev potrebe ustanovitve zadrage ni težka, kajti taka potreba se pojavlja povsod, kjer ni nobene zadrage. Malo teže je ugotoviti gospodarske pogoje za obstoj in razvoj zadrage.

Na vsak način niso majhni kraji primerni za ustanovitev krajevne samostojne zadrage zaradi tega, ker bi obrat take zadrage bil premajhen, da bi lahko kril stroške. Ne samo to, majhna zadruga ne more nabavljati blaga v takih količinah in tudi ne prevažati ga ceneje kot velike zadrage. V manjših krajih se ponavadi težko dobijo ljudje, sposobni za vodstvo zadrage.

Zaradi tega je potrebno ustanavljati zadrage za večja področja in najprimernejše področje je okraj. V okraju se navadno osredotoča vse politično in gospodarsko življenje. Tu se često zbirajo ljudje iz vseh vasi in imajo priliko medsebojno spoznati se in razpravljati o vseh važnih zadevah njih političnega, kulturnega, socialnega in gospodarskega življenja. Prav tako imajo priliko tudi dajati pobude, organizirati in nadzorovati zadrage. Osnova zadrage je organizacija naj bo na deželi okraj, torej Okrajna nabavljalna in prodajna zadruga. Taki zadrugi je obstoj že v naprej zagotovljen, bodisi glede na število članstva kakor tudi glede na višino gnotnih sredstev in obrata. Laže je v tako velikem kraju najti sposobno vodilno in upravno osebje, ker je tu večja izbira. Najdejo se tudi laže gnotna sredstva in primerni prostori.

Okrajne nabavljalne in prodajne zadrage ustanavljajo potem svoje poslovalnice po raznih krajih, kjer se pokaže zato potreba. Organizacija poslovalnic je čisto tehničnega značaja in se menja od kraja z ozirom na prilike in potrebe.

Ze pri sami organizaciji naših zadrug, se dogaja da zadrugarji često grešijo, ker se preveč posvečajo teoretičnim in ideološkim stranem zadrugištva, ki je često v protislovju z njegovo praktično izvedbo.

Ako hočemo, da bo naše ljudsko združništvo v resnici lahko vodilo uspešno borbo proti špekulantom in črnoborzijskemu, se morajo naše zadrage poslužiti dragocenega izkustva v privatni trgovini ter ga brez oderuških metod uvesti v združno poslovanje. V naših nabavnih in prodajnih zadrugah mora vladati trgovski duh, seveda ne tak, ki stremi za dobičkom in izkoriščanjem, ampak tak, čigar cilj je nabaviti čimboljše in cenejše blago. Vse, kar se je v praksi zasebne trgovine izkazalo kot dobro, pravilno in koristno, lahko prenesemo v naše zadrage. Poleg tega je treba v zadrugah, prav tako kot v zasebni trgovini, biti nasproti strankam vljuden in ustrežljiv. To, kar služi trgovcu za pridobitev in navezovanje strank, ima pri združnikih, posebno pa pri članih, velik moralen vpliv. Zadrage morajo gledati, da prekosijo zasebnega trgovca, posebno kar se tiče kakovosti in cene blaga, kakor tudi v uslužnosti in delavnosti.

Kar velja za posameznike, to mora veljati tudi za zadrage. Kakor se zasebni trgovec, tako se mora tudi zadrugar in združnik vedno učiti ob izkušnjah, pridobljenih doma ali v tujini, bodi v zasebni trgovini, bodi pri združnem poslovanju. Posebno prodajne in nakupne metode je treba dobro proučiti in preskušene vpeljati. Posebno skrb je treba posvetiti ureditvi razdelilnega aparata. Lep primer pravilnega in uspešnega poslovanja nam bodo nudile tržaške Delavske Zadrage, ki imajo na razpolago tudi ogromen upravni aparat. Uspehi in izkustvo teh zadrug so dragocen prispevek k združnemu življenju.

Ravno organizacija in poslovanje delavskih zadrug nam je jasen dokaz, kaj po-

meni velika zadruga, ki ima nad 100 poslovalnic. Taka zadruga lahko nabavi blago v velikih količinah in po nizki ceni, ga lahko po svojem razdelilnem aparatu prepele in razdeli po svojih poslovalnicah. Onemogoča se kvar blaga zaradi predolgega ležanja v skladiščih, kajti če ena poslovalnica ne more razpečati gotove vrste blaga, ga bo razpečala druga.

Poslovalnice se morajo ustanoviti samo, ako se za to pokaže potreba in ako so za to dani pogoji. Odredi se tudi, da so poslovalnice odprte samo gotove dni v tednu in celo samo po nekaj ur dnevno. Za majhne vasi, oddaljene od središč ali večjih vasi, bi prišle v poštev potujoče poslovalnice ali trgovine, urejene na velikih avtomobilih, kakor jih imajo v Švici in katerih se z uspehom poslužuje Zveza nabavljalnih zadrug v Švici.

Avtomobil pride na določeni dan in določeno uro v tednu v vas, se ustavi na

Gospodarstvo občine Miren

Gospodarsko je naša občina, kakor vsa pokrajina, trpela zaradi tega, ker je bil naš slovenski živelj izključen od vsake javne, državne, deželne ali občinske službe, ker so celo naše ceste pometali Italijani in importirani iz starih provinc.

Pred vojno 1914—18 je bila industrija v naši občini močno razvita. V občini so obstajala sledeča industrijska podjetja:

- 2 večji kamnoseki delavnici,
- 8 strojarskih tovarn in obratov,
- 1 čevljarska zadruga tovarna,
- 3 večje čevljarske delavnice,
- 28 manjših čevljarskih delavnic.

Vsa ta podjetja niso v Italijo ničesar uvažala, ne iz Italije izvažala.

Izdelki kamnosekov so se izvažali v Slovenijo, Hrvaško, Avstrijo, Nemčijo in Madžarsko.

Strojarski in čevljarski izdelki so imeli trg v Istri, Dalmaciji in na otokih, na Hrvaškem in v Sloveniji.

Priključitev naših krajev — po Rapalski pogodbi — k Italiji, je pretrgala našim čevljarskim in strojarskim izdelkom vse gospodarske zveze s temi tržišči, ki so bili po tej pogodbi priključeni Jugoslaviji.

Kamnoseška obrt pa je izgubila trge v Jugoslaviji, Avstriji in Madžarski.

Posledice priključitve naših krajev k Italiji so bile za našo občino katastrofalne. Največje kamnoseško podjetje je propadlo, drugo pa je zmanjšalo obrat. Od 8 strojarskih tovarn in obratov je ostala ena sama, drugih sedem deloma ni moglo obnoviti obrata zaradi pomanjkanja trga, deloma pa so ga iz istega razloga kasneje ukinile.

Združna čevljarska tovarna je po vojni (1914—18) obnovila obrat v zmanjšani meri ter ga s pridobitvijo trga v Julijski krajini polagoma večala. Leta 1929, je bila po oblasteh vsiljena podjetju fašistična uprava, ki je spravila podjetje tekom dveh let v konkurz.

V 20. letih obstoja se je to združno podjetje, pod domačo upravo, opremilo z orodjem in modernimi stroji, v današnji vrednosti nad 50 milijonov lir. Vse to je upravitelj konkurzne mere prodal nekemu uslužbencu fašistične federacije za 40.000 lir. Za enak znesek so bila prodana tudi poslopja tovarne, vredna danes 10 do 15 milijonov lir.

Posledice uničenja teh prej narodnih podjetij, niso izostale, sledila je brezposelnost, zaslužek malega števila zaposlenih je padel pod skrajni minimum. Mnogi domačini so zaradi slabih gospodarskih razmer in pomanjkanja zaslužka v domači vasi, niso vrnili iz begunstva, v katero so odšli tekom vojne leta 1914—1918; mnogi drugi so se v povojnih letih iz istega razloga izselili v Jugoslavijo, Argentino in drugam.

Naša občina Miren z naseljem Rupa, je štela leta 1910. približno 1750 prebivalcev, danes šteje komaj 1200 navzočih in 600 odsotnih v tujini. Ako seštejemo ti dve števili, ugotovimo, da je prihratek 50 duš v teku 36 let pod vsako normalo; v rednih razmerah bi moral znašati najmanj desetkrat toliko.

Povojno pomanjkanje izdelkov je pov-

določenem mestu, vozač (sofer) stopi iz avtomobila, odpre zadnja vrata, spusti lestev in gospodinja vstopijo za njim v avto, kjer je vse opremljeno kot v trgovini. Po prodaji se avto zapre in gre v drugo vas itd.

Pri nabavljalnih in prodajnih zadrugah, posebno pri potujočih naj se ne izgublja čas s tehtanjem blaga. Blago naj se iztehta prej in zavije v vrečice. V velikih podjetjih opravljajo motanje in tehtanje blaga matični stroji. Tehtanje je v takih primerih točno in postrežba strank trikrat hitrejša.

Združne nabavne centrale ali okrajne nabavne zadrage, lahko uvedejo način prodaje odtehtanega blaga, ker imajo možnost nabaviti si tehtnice in stroje za polnjenje in motanje blaga; tako pripravljeno blago odpremo svojim poslovalnicam.

Tesna povezanost nabavljalnih zadrug s kmečkim zadrugami in z uporabo modernih in racionalnih sredstev pri poslovanju bo zvišalo prodajo in zmanjšala upravne stroške, kar bo imelo za posledico znižanje cene blaga. Prav isti uspeh bo dosežen s povezanostjo državnega in združnega sektorja.

Stanko Čok

zročilo začasno zaposlenost čevljarjev naše občine; toda trg skromnega teritorija cone A se je kmalu prenapolnil s čevljarskimi izdelki.

Današnji položaj, t. j. gospodarska meja med cono A in B, je položaj naše vasi še poslabšal, ker je ozemlje cone B vsaj deloma nadomeščalo po Rapalski razmejitvi izgubljeni trg.

Tekom zadnje vojne je bila naša vas, po krivdi Italije, ki je stopila v vojno ob strani Nemčije, deloma požgana, deloma oropana ter so se morali prebivalci še iz nepožganih hiš izseliti.

Naš narod je bil od leta 1918. dalje pod italijansko oblastjo gospodarsko teptan in politično preganjan; njegovi sinovi so trpeli po konfiscacijskih taboriščih in zapornih. Zato se je ob izbruhu vojne, posebno po 8. sept. 1943. pridružil borbi zaveznikov za uničenje nacifašizma, ter skupaj z zaveznicami zmagal. S tem si je priboril pravico do samoodločbe, do rešitve izpod tuje jarma in do priključitve k državi matiči — Jugoslaviji.

Kmetijski nasveti

Moja krava bo v par dneh storila in ima veliko oteklost vimena in njegove okolice — kaj mi je storiti? (Tov. Franc L. — Duvlje.)

Ni se Ti treba čisto nič bati. To je fiziološki pojav in znak, da je Tvoja krava dobra mlekarica. Torej Tvoj slučaj ne zahteva nobenega posebnega zdravljenja. Treba je samo kravo češče in skrbno pomolsti. Če je otekline večja, zlasti če sta otekli obe zadnji ali pa tudi katera prednjih četrtin vimena, je priporočljivo, umivati vime pred vsakokratnim molženjem z mlačnim kamilčnim izvretkom in ga po molženju namazati z maslom ali vsaj s sladko smetano. To je najlažja oblika vnetja in sicer vnetje vimenovega veziva.

Koža je na obolelem delu napeta, se sveti in je bolj ali manj rdeča. Pri molži teče iz vimena mlečka ali pa popolnoma naravno mleko.

Zakaj moje krave ližejo in grizejo jasl? (Tov. Ciril — Sežana.)

Po navadi je to znak, da Tvoje krmivo ne vsebuje dovolj soli in fosforne kislega apna, zlasti vitaminov, ali pa da je v prebavilih preveč kisline.

Lizavost in grizavost opazamo najčešče pri govedih v suhem poletju ali pa če jo krmimo s senom z močvirnih travnikov ali s suhih in slabih njiv. Take krave imajo večinoma naježeno dlako, brez leska, ki je tudi precej suha in dajejo malo mleka. To so predznaki kostolomnice. Če je le mogoče, spremeni hrano, zlasti spomladi, ženi čimprej na pašo in pokladaj tudi primerno količino krepkega krmiva. K temu izdatno pomaga, če damo govedu možnost, da liže poljubno kose kamene soli, ki jih položimo v jasl in če dodamo krmivu krede ali klajnega apna.

Kaj je želodčni čir? Rana, ki se pojavi na želodčni sluznici in ki se noče več zaceliti; če pa me kdo vpraša, kaj povzroča to rano, moram odgovoriti, da točnega vzroka sploh še ne poznamo. V strokovnih knjigah boš našel več kot 20 teorij o vzrokih čira, to pomeni, navadno, da nobena ni prava. A vseeno so si v enem pogledu vse teorije soglasne in sicer: da v oslabelem delu želodčne sluznice, in to radi mehaničnih, biokemičnih, živčnih in še drugih razlogov, izkopljeta želodčni prebavni sok (pepsin) in solna kislina jamačo, ki postaja vedno globlja. Prav ta 2 faktorja ne dovolita, da bi se rana zacelila in sta vzrok težkih bolečin. Zanimivo je, da se bolečine pojavijo več ur po jedi, ko je želodec že prazen in navadno se bolnik bolje počuti, če nekaj zaužije.

Ta bolezen je res čudna; v prvih časih posebno izginjejo vse bolečine tudi za nekaj mesecev, tako da bolnik misli, da je popolnoma ozdravil; a spomladi ali jeseni se zopet vrnejo vsi simptomi in želodčne motnje so še bolj krute.

V teh dneh bolnik obupa; pravi, da ga želodec žge in da ima v ustih kisle sline, ni sposoben za resno delo, postane nervozen in skoro vidno hušja. Tako tragično stanje lahko traja nekaj tednov, potem pa se bolečine zopet omilijo in lahko tudi izginejo do nove spremembe letnega časa. Včasih pa pride želodčni čir do tako težkih komplikacij, kakor nobena druga bolezen.

Te komplikacije so želodčni predor, krvavitev in degeneracija čira v želodčni rak. — Želodčna rana postane vedno intenzivnejša, dokler ne pretrga popolnoma želodčne stene. Zgodi se v tem slučaju, da se želodčni sok, solna kislina in jedčača, ki se nahaja v želodčni duplini, razlijejo v trebušno duplino in s tem povzročijo vnetje trebušne mreže, ali peritonitis. — Samo operacija, izvršena v prvih 12 urah, lahko reši bolniku življenje. Kirurg enostavno zavije na novo nastalo odprtino na želodčni steni. Ker je operacija v prvih urah po predoru edina rešitev bi moral vsak bolnik na želodčnem čiru biti o tem obveščen in poznati prve znake te komplikacije.

Navadno se perforacija pojavi takoj po jedi. V hipu nastane tako velika bolečina v želodčnem trebušnem predelu, da se večina bolnikov izrazi takole: »Tako mi je bilo, kakor da bi me nekdo z nožem zbodel v želodec«. Čez nekaj časa se bolečine razširijo po celotnem trebuhu, posebno na spodnjo desno stran. Trebušna stena postane tako napeta, da temu, ki jo tipa, da občutek lesa.

Včasih se pojavi tudi bljuvanje, vročine ni, vsaj v prvih 12 urah, puls pa je hiter. Ako bi se vam kaj takega pripetilo, takoj v bolnico!

Druga komplikacija je krvavitev; tudi to se lahko razloži. Ko solna kislina in pepsin razjedata želodčno steno, se lahko pripeti, da razje tudi žilo; krvavitev, ki nastane, je večkrat tako nevarna, da je potrebno več transfuzij in v nekaterih slučajih tudi operacija. Bolnik bljuva kri in postane zelo bled, če je krvavitev močna. V nekaterih slučajih pa je krvavitev malenkostna a trajna, tako da nastanejo težke anemije in s tem splošno poslabšanje organizma.

Tretja komplikacija, ali degeneracija čira v rak se zgodi še precej pogosto, s posledicami, ki jih lahko vsakdo pojmuje.

S tem, kar sem povedal, mislim, da sem vsakega prepričal, da je želodčni čir zelo nevarna bolezen.

Kaj ima moderna medicina na razpolago v boju proti čiru? Zdravil zelo dosti, a lahko mirno rečem, da medicine ne privedejo skoro nikoli do popolne ozdravitve; edino v prvih časih bolezni, žanjejo tu pa tam uspehe. Drugače pa medicine bodisi enostavne injekcije, diete itd. samo olajšajo bolečine in jih včasih za daljšo dobo preprečijo.

Edini, ki je res uspešen, v skoro vseh primerih, je kirurški nož. Dr. Št.

Zbrojevka v Brnu izdeluje traktorje

Znana Zbrojevka v Brnu, tovarna, ki je izdelovala orožje vseh vrst, med drugim tudi partizanom priljubljeno »Zbrojevko«, je sedaj po končani vojni spremenila svoj proizvodnjo: namesto smrtonosnega orožja izdeluje traktorje in različne poljedelske stroje ter tako učinkovito prispeva k boju za vsakdanji kruh prebivalstvu Českoslovaške republike. Prvih sto traktorjev je že predala uprava nacionalizovanega podjetja češkoslovaški vladi, da jih razdeli med zadrage.

Magajna Bogomir

Primorski simboli

Igrico treba recitirati kot deklamacijo. Primorka (simbol) leži uklenjena pod borovim drevesom. Poleg nje stoji okupator (simbol) z bičem, v desnici, v levi drža fašistični snop s sekuro v sredini. Stoji nepremično kot kip in stoji na ženo pred seboj. Na odru je polmrak.

Primorka: Že dolgih petindvajset let pi-je mojo kri, sesa mi dušo iz telesa. Oj ti borovo drevo, iz moje si krvi pognalo korenine. Primorska tla so prepolna s krvjo. Vsa naša drevesa rastejo iz krvi. Cvetke naše zemlje so rdeče, joj rdeče kakor kri, živa kri. Drevesa so žalostna. Njihove veje strme nemo proti zemlji. V njihovih žilah je onemel krik tegobe. Žalostne so rože kot črne, črne pesnice. Če si zažele kapljice vode, kapljice rose, se prikaže v njihovih časih strjena kri. Na našem nebu ni sonca. Vsako jutro znova sanjamo o vzhodu in čakamo zarje, ki bo prinesla kakor v ogromni zibelki v svojem naročju novo sonce s seboj. Toda tudi naše nebo je črno, kot da je nekdo ga zagnil z žalno tenčico. Kot pošasti drve pod njim krčdeli črni senci — dan in noč, leto za letom. Oj ti borovo drevo, kako da niso pvenele tvoje veje?

(Glas iz ozadja ali zbor recitira pesem Srečka Kosovelca: »Bori«).

BORI

Bori, bori v tihi grozi,
bori, bori v nemi grozi,
bori, bori, bori, bori!

Bori, bori, temni bori
kakor stražniki pod goro,
preko kamenite gmajne
težko, trudno šepetajo.

Kadar bolna duša skloni
v jasni noči se čez gore,
čujem pritajene zvoke
in ne morem več zaspati.

»Trudno sanjajoči bori,
ali umirajo mi bratje,
ali umira moja mati,
ali kliče me moj oče?»

Brez odgovora višijo
kakor v trudnih, ubitih sanjah,
ko da umira moja mati,
ko da kliče me moj oče,
ko da so mi bolni bratje.

Okupator: Bedasto ljudstvo, ki še noče umreti; ki noče razumeti, da je zemlja le za silne, nepremagljive, za nove aristokrate sveta. Mi bomo prepredili svoj kapital čez vso zemljo. Naš bog sta sila in denar v lašti čistokrvne nacije, naroda nad narodi. Gorje njim, ki nam ne bi hoteli služiti! Od vseh strani se bodo zgrinjala bogastva proti osi zemlje, osi sveta, v narvoče gospodarjem sveta. Goreli bodo kakor baklje uporni sužnji in z njihovim pepelom bomo gnojili svet. Oj ti bedasto ljudstvo, najmanjše med najmanjšimi, drznilo si se sanjati, da je mogoče z ustnicami upihiti žrela vulkanov, pa se braniš umreti sedaj!

(Glas iz ozadja recitira Kosovelovo pesem: »Kdo je hodil po teh poljih?«)

KDO JE HODIL

Kdo je hodil po teh poljih,
kdo je stopal po teh njivah,
da so kot s krvjo pojene —
kdo je sanjal po teh cestah?

Ni bil — čakaj — Peter Bezruč,
ko je pisal šlezke pesmi,
težke pesmi, svinca polne?
Gledal sem: jaklen ovrtnik,
joj, in kri — joj — strašna kri
kakor svinca je curljala,
da je zardelo polje,
da je zardela skala,
da je cesta zardela.

»Peter Bezruč, čakaj, čakaj,
tudi jaz imam ovrtnik
kakor ti, in tudi meni
kri curlja iz razbitih usten!«

Peter gre, ob njem žandarji.
Čakajo ga, da se ukloni,
da usloči hrtenico.
Na ovinku pa sosed:
»Peter, Peter!« In zaplaka.
Ali Peter se ne ukloni;
kaj je smrt in kaj trpljenje
zanj, ki umira za Pravico!

Kdo je hodil po teh poljih?
Petru bil je ves podoben,
kri mu je od ust curljala,
gore nosil je na hrbtu;
pa je malo stresal s pleči,
in so gore zabobnele;
pa je stegnil svojo roko —
se okovi so zdrobili,
pa razpel je svoje roke —
zagrmelo v kamnolomih.

Kdo je hodil po teh poljih
kakor dobro, belo jagnje,
pa ni zinil ne besede,
ko so ga odvedli v ječo?

Med njo se zasliši glas burje, ki narašča
nadalje med recitacijo žene).

Primorka: Naša pesem je pesem upanja. Upogibalo nas petindvajset let, zlomiti nas ne morejo. Burja, pesem naše zemlje, naših dolin in gora, našega morja, poje strašno silno pesem z nami, pesem upanja, pesem odpora, pesem bolečine in pesem hrepenenja. Požgali so nam hiše. Razpršili so naše črede. Razgnali so naše otroke na vse strani sveta. Toda vrnili se bodo naši otroci kot silni fantje, kot vriskajoče mladenke. Vrnili se bodo z ognjem in mečem v rokah, da ubijejo znajda, ki grozi uničiti svet. Vrgli so v ognjeno peč naše otroke, toda zgodilo se je čudo prečudno. Naši otroci so zaplesali sredi plamenov in se prekalile v silne minerje.

(Zbor iz ozadja recitira pesem Iga Grudna: »Mi smo minerji«).

Pesem minerjev

Mi smo minerji! — zarili smo v rove
gnev in obup in vse misli gorjupe;
vse svoje sanje in nade in upe
skrili pred soncem smo v črne domove...

Hčerke-minerke, minerje-sinove
vzeli s seboj smo, da rajejo z nami,
in kar od nas jih še pride za nami,
matere skrole v minerske so rove,
da zarodijo — kot gade — jih v jami,
da nadobjijo jih v gnevu s solzami —
hčerke-minerke, minerje-sinove.

Dol pod Dalmacijo, Istro, pod Krasom,
sončnimi Brdi, vipavsko dolino,
gozdom trnovskim in soško kotlino
pesem minerjev s preroškim gre glasom,
mrko naproti gre svobodnim časom,
mrka prepreza že vso domovino...

Čujte nas, bratje, o dajte nam znak,
v Beogradu, Zagrebu, beli Ljubljani,
da do Dalmacije daleč gor v Brda
dvigne po rovih se narod teptani,
da se od isker bolesti in srda
ogrenj razširi kot blisk na vse kraje,
čujte nas bratje, o, dajte nam znak,
v Zagrebu, Beogradu, beli Ljubljani —
in že pod Tistom in sočno Gorico,
Puljem in Reko in zadnjo vasico
svet se zaziblje, vse hkrati zamaje,
vse z dinamitom poženemo v zrak —

Ko se razvleče poslednji oblak,
zadnji v daljavi poleže se jek,
ne več minerji, zidarji svobodni,
bomo gradili na zemlji tej rodni,
v soncu svobode nov ustvarili vek...

* Pesem je nastala dne 13. julija 1920.
ko je fašistična drhal zažgala Narodni dom
v Trstu.

Okupator: Obkleli smo črne srajce in
naša srca so postala trda kakor jeklo. Ni
prostora za usmiljenje v naših srcih. Naša
usta so sesala mleko volkulje, odslej bodo
naša usta sesala kri poraženih in potep-
tanih. Gradili bomo iz trupel silne grmade,
visoke kot hribovi in gore, zažigali jih in
si z njimi gradili svojo pot naprej. Solze
žena in otrok bodo gorivo za naše tanke
in avione, s katerimi bomo vozili in sejali
smrt, le smrt vsepovsod, da bo tem več
prostora za naše življenje potem. Le ena
pesem je, ki nas prevzema vse:

(Iz ozadja se sliši divje, kričavo petje
pesmi: »Vincere, vincere, vincere.« Okupa-
tor pristopi k ženi in jo udari z bičem.
Nato odstopi zopet na svoj prostor in ob-
stane nepremično).

Primorka: Oj ti borovo drevo, ali ne vi-
diš holecine, iz katere rasteš? Ali ne bodo
poginile tvoje korenine ob silni tugi, iz
katere se pojijo? Koliko časa bo treba ča-
kati še? Ali ne bodo ovenele tvoje veje,
ko strme na vse doline na tisoč in tisoč
grobov mučenikov. Gledale so doli v Trst,
ko so goreli domovi in tempelj med njimi.

Gledale so tvoje veje v Trst, ko so gonili
v verigah sinove tvornice na galere. Gle-
dale so tvoje veje na Bazovico, na strašni
pokolj po Krasu, na goreče vasi po Brki-
nih, Istri, Vipavskem, Tolminskem, po Br-
dih, po Benečiji. Na tvojih vejah so se
strašno pozibavala trupla sinov te zemlje
ob silnem joku burje. Kot strašen sud so
visele z njih glavičke otrok in glave žena.
Ali ne bodo ovenele tvoje veje poprej, pre-
den pridejo silni borci in silne borke z da-
rovi svobode v svojih naročjih? Ali ni že
davno poletel sokol s tvojih vej proti vzhodu,
da jih pripelje s seboj: znanilce in
znanilke svobode človeštva; znanilce in
znanilke velikih dni, radostnih dni, ko si
bodo vsi dobri otroci te zemlje kot bratje
in sestre med seboj?

(Si zakrije obraz z rokami, s katerih vi-
sijo verige, in tiho joka. Tedaj se zasliši iz
ozadja, najprej tiho iz daljave, potem ved-
no bliže in glasneje pesem: »Čuje se od-
mev korakov.« Žena se počasi dviga. Oku-
pator zopet pristopi in jo udari z bičem.

ČISTIMO JEZIK

Praktični Američani so uvedli kratice
za besede, kar je že davno našlo pot tudi
k nam. Namesto Združene države Ame-
rike napišejo kratko tri začetne črke USA
— ZDA in se povsem razumemo.

Nekaj drugega pa je, če te okrajšave
pišete z besedami. Navadno imate kmalu
popolno zmedo. Vseh besed ne morete za-
čenjati s samimi velikimi črkami, pravila
nimate pri rokah, napake so neizbežne.

Že v prvih slovenskih knjigah so pisali
lastna imena, kakor: Primož, Adam, Mar-
ko, Kranjec, Slovenec, Nemec z veliko za-
četnico. O pravilnosti takega pisanja ni
danes nikakega dvoma, čeprav Italijani ne
pišejo imen narodov z veliko črko, med-
tem ko pišejo Nemci kar vse samostalnike,
torej tudi obča imena z veliko začetnico.

Tudi o tem, katera imena so lastna, si
včasih niso bili na jasnem. Valentin Vod-
nik je n. pr. pisal imena ulic, cest, trgov
včasih z malo, včasih z veliko črko.

Čemu prav za prav spor v takih stvareh,
ali naj pišemo z malo ali z veliko črko?
Zaradi lažje razumljivosti. Pred sto leti
niso n. pr. »Novice« še vedele, ali bi pisale
imena mesecev z veliko ali z malo. Ni še
dolgo, da smo pisali z veliko Kralj, Vlado,
Vodja, pa tudi Veliki Državni Svet in po-
dobno. Lastno ime **Novo mesto** smo pisali
kar na tri načine: **Novo** z veliko, **mesto** —
z malo začetnico, pa tudi oboje z veliko
začetnico in končno še **Novomesto**: kar
obe besedi skupaj.

Pri lastnih imenih, torej pri imenih, ki
jih imajo osebe (Ivan, Peter, — Cankar,
Prešeren, Gregorčič), stvari (Primorje, Go-
rica, Soča), živali (Sultan, Čuvaj) pišemo
vedno z veliko začetnico. To drži že štiri
sto let.

Težja je zadeva, če je lastno ime sestav-
ljeno iz dveh besed, n. pr. Črni vrh, Ilirska
Bistrica, Rimske Toplice, Zidani most.

Fran Levstik je proti koncu svojega ži-
vljenja pisal kar vse z veliko začetnico, celo
pridevnike kakor primorski, slovenski, go-
riški. To se ni obdržalo, pač pa je še po-
večalo vse nered v pisavi.

Posegel je v ta nered tudi eden naših
velikih slovničarjev, oče Stanislav Škrabec,
je objavil na platnicah »Cvetja iz vrtov
svetega Frančiška« »Nekoliko slovenske
slovnice za poizkušnost. Njegovi nazori si-
cer niso prodrli v široko javnost, pripo-
mogli pa so k razčiščenju, kako naj piše-
mo lastna imena.

Pri krstnih imenih in priimkih je pisa-
va že davno dognana: oboje pišemo z veli-
ko začetnico.

Pri lastnih imenih, ki jih imajo kraji,
ki jim torej pravimo lastna krajevna ime-
na, je težje. Razlikujemo enobesedna in se-
stavljena lastna imena, Sežana, Lokev,
Štorje; povsod ena sama beseda, ki se za-
piše z veliko začetnico.

Če je krajevno ime sestavljeno iz pri-
devnika in samostalnika, ki je že zase
lastno ime, se piše tudi samostalni z veli-
ko začetnico, n. pr.: Škofja Loka, Stara
Vrhovna. — Loka, Vrhovna so lastna ime-
na že sama zase in se vedno pišejo z ve-
liko črko v začetku. Enako pišemo: Vrem-
ski Britof, Spodnja Idrija, Gornji Logatec
itd.

Pogosto pa so krajevna imena sestavljena
iz samostalnikov, ki so občna imena.
Kaj so občna imena? Naj jih nekaj na-
štejem: mesto, gora, gorica, polje, potok,
vas, vrh, grad, selo, dolina, zaliv, jezero,
morje itd. Občna imena so torej besede, ki

Toda žena se dvigne in zastrmi proti o-
zadju. Polmrak počasi izginja. Svetloba je
od hipa do hipa močnejša).

Okupator: Dvignili so se banditi, da bi
stri nezmagljivo idejo imperija. Iztaknili
jim bomo oči, da ne bodo videli po svojih
norih poteh. Izrezali jim bodo jezike, da
ne bodo peli blaznih pesmi. Odsekali jim
bomo desnice, ki so se upale dvigniti se
proti gospodarjem sveta.

(Iz ozadja se sliši pesem: »Na juriš!« —
Žena se počasi bliža okupatorju, ki se ko-
rak za korakom umika proti ozadju).

Primorka: Prihajajo, prihajajo boreci,
bore naše zemlje, prihajajo od vzhoda.
Pozdravljeni, bratje in sestre od vzhoda!

(Žena pristopi k okupatorju in ga udari
z verigo in pestjo v lice. Okupator se po-
vsem umakne v ozadje. Na odru žarka
svetloba. Od vseh strani prihajajo na oder
partizani in partizanke. Primorsko ženo
sprejmejo v svojo sredo in medtem, ko
ji mladee in mladenka snemata okove z
zapestij, poje ves zbor: »Kovači smo...«)

ne zaznamujejo posameznih stvari, ampak
njihovo vrsto. Taka občna imena se v se-
stavljanih lastnih imenih ne pišejo z veli-
ko, ampak z malo začetnico. Torej **Sveta**
gora, Krvavi potok, Opatje selo, Štepanja
vas, Črni vrh, Vipavska dolina, Veliki dol
itd. Potok, selo, vas, vrh, dolina, dol so
občna imena, ki se tudi v krajevnih last-
nih imenih pišejo vedno z malo začetno
črko.

Kako naj se pišejo imena ulic? Prav pre-
prosto: z veliko začetnico v prvi besedi:
Tržaška cesta, Studentovska ulica, Pre-
šernova ulica itd.

Kako pišemo imena polj, planin, jezer,
morij? Prav tako kot imena ulic: Ljub-
ljansko polje, Dravsko polje, Kamniške
planine, Postojnska jama, Blejsko jezero,
Jadransko morje, Sredozemsko morje, Bal-
kanski polotok, povsod ima prva beseda
veliko začetno črko, druga pa malo.

(Nadaljevanje sledi).

Nadaljevanje s 3. strani

nes veljavne zaključke. Obžalovati je le,
da ji manjka zadnji del, ker je prezgodnja
smrt prekinila pisateljevo delo. Novost Pos-
kusa zgodovine je predvsem v tem, da noče
prikazovati cesarjev, mogotcev in vojska,
marveč razvoj človeštva na tem malem de-
lu Evrope, kako so vplivali dogodki na
življenje prebivalstva in »kakšni so bili
vzroki in posledice usod tistih narodov, ki
so stanovali ali popotovali po teh deželah«.
Tako obravnava Linhart prvi preteklost
vseh Slovencev in se ne omejuje le na zgo-
dovino Kranjcev, Primorcev, Stajercov, Ko-
rošev itd., še več: našo narodno usodo po-
vezuje z usodo najbližjih južnih slovanskih
bratov in ostalih Slovanov, kajti po njego-
vem ne »zaslužijo noben narod pozornosti
zgodovinarja, filozofa, in državnika v toliki
meri kakor Slovani«. Takšna izvajanja so
kakopak močno vplivala na preroditelje in
sprožila misel o Združenju Slovanov, sprva
pač le v kulturnem in jezikovnem, pozneje
leta 1848., pa še v političnem pogledu.

Dasi je Linhart posvetil najboljše sile dra-
matiki in zgodovinopisju, je plodno posegel
še na druga kulturna področja. Sodeloval
je pri organizaciji našega šolstva in dal
pobudo, da se ustanovi v tedanji Ljub-
ljani važna kulturna ustanova: licejska
knjižnica, ki se je iz nje razvila današnja
Vseučiliška knjižnica. Z vneto je spremljal
delo svojih sodobnikov in jim pomagal z
nasveti, pa tudi s sodelovanjem. Tako se
je trudil s Kumerdejevo slovnico, prevel za
kmete poljubno knjigo o živinskih boleznih
in s Zoisom vzpodbujal Vodnika, da je po
več ko desetletnemu molku spet prijel za
pero.

Po vsem tem je razumljiva Zoisova brid-
ka tožba ob ločitvi od vneta sodelavca,
saj je izvirala iz zavesti, da pomeni Lin-
hartova prezgodnja smrt nenadomestljivo
izgubo za slovenski smrad. Mojster pevec
— Prešeren pa je počastil Linhartov spomin
s pomenljivim napisom, vklesanim v na-
grobnik, ki še danes opozarja na velikega
rojaka obiskovalce Navja, to je ljubljans-
skega starega pokopališča, kjer počivajo
naši najzaslužnejši možje in ki se glasi:

Steze popustil nemškega Parnasa,
je pisal zgodbe kranjske starše časa.
Komu Matiček, Micka hči Župana,
ki mar mu je slovenstvo, nista znana?
Stavile, dokler mrliči se zbudijo.
domači bosta ga Talija, Klio

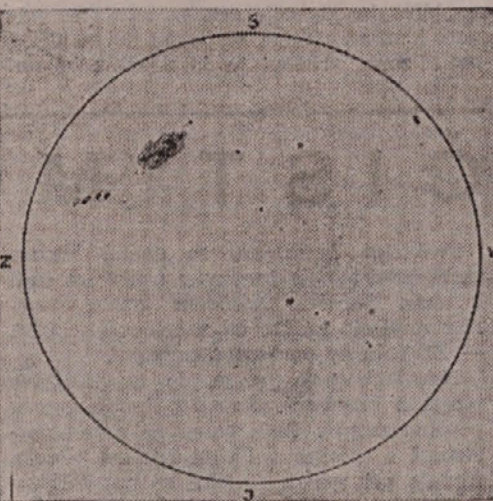
PEGASTO SONCE

Pomlad se je zopet vrnila in sonce nam prijetno ogreva ude, ki so to zimo užili več mraza, kakor nam je bilo prav. To ljubo sonce pa nam preveč blešči, da bi mogli zreti vanj in le prevečkrat tako samo po sebi umevno in podzavestno uživamo njegove dobrote — toploto in svetlobo, — ne da bi se vprašali, kaj je ta naš veliki dobrotnik in oče življenja in od kod jemlje že od vekov in v taki neizmerni množini vse to. Preveč se blešči, smo rekli, in ne moremo gledati vanj, ne da bi si zavarovali oči s temnim steklom ali da bi uporabljali druga sredstva za preiskovanje njegovega površja. Če pa bi se kak brezkrbnež v začetku minulega meseca februarja ozrl na sonce in si zavaroval oči z dobro okajenim steklom, še boljše pa, če bi tako steklo položil pred navaden lovski daljnogled, bi se gotovo zelo ustrašil. Na sbrzmadežnem soncu bi namreč opazil ogromno pego, črn madež, tako velik, da bi lahko natresel nanj kar dobrih sto zemelj. Trinajst dni se je vlekl ta pega preko sončnega površja, dokler ni zginila za zapadnem robu sonca. Sonce se vrti okoli svoje osi kakor naša zemlja, le bolj počasi zato bi se čez dobrih dvanajst dni morala velikanska pega zopet pokazati na vzhodnem robu — pa nič takega. Na tistem mestu, kjer je bila pega, je bilo površje sonca le mnogo bolj razburkano in velike bele lise so pričale, da se silno razžarjeni plini dvigajo še nekoliko tisoč kilometrov nad površino sonca. Nastale pa so nove pege, vendar mnogo manjše.

Kdor tako prvič opazuje površje sonca in zapazi, da so na njegovem površju skoraj vedno večje ali manjše pege, ga gotovo zaskrbi, kaj bo, če bo sonce otemnelo! No, prijatelj, le nič se ne boji! Oglejva si nekoliko svetlo sonce, našega največjega dobrotnika, in v bodoče ti bo skrb zaradi ohladitve sonca gotovo najmanjše zlo, ki te bo spremljalo skozi življenje.

Sonce je zemlji najbližja resnična zvezda, ki ima lastno svetlobo in toploto. A od nas je oddaljeno približno 150 milijonov kilometrov. Daleč je to, kajne! In vendar je prva naslednja resnična zvezda 275000 krat bolj oddaljena kakor naše sonce! Zaradi svoje silne oddaljenosti se nam zdi sonce majhno kakor grab, a kako veliko je v resnici! Igle, s katero bi prebodli našo zemljo, bi morala biti okoli 12800 kilometrov dolga; tista pa, ki bi jo zasadili skozi sonce, bi merila okoli 1,390.000 kilometrov, torej stodevterkrat več kakor prva. In kar nad 1,300.000 naših zemelj bi lahko natresli v naše sonce! Ta velikan nas torej ogreva iz ogromne razdalje in kar prav je, da je tako zelo oddaljeno, sicer bi nam postalo v njegovi bližini prav neprijetno. Če bi prišli v tako bližino kakor je Večernica ali Venera, torej okoli 100.000.000 kilometrov, nam bi bilo preveč vroče: še petdeset milijonov kilometrov bliže, pa bi že zgoreli in vendar bi bili še vedno namanj toliko od njegovega površja oddaljeni! Da! Sončno površje! To je vse kaj drugega kakor naše lepo zemeljsko površje s svojimi rekami, jezeri, morji, travniki, polji, gozdovi in vsepovsod naše pestro življenje. Tam pa strašna vročina, nad 5800 stopinj! Nič ni trdnega na soncu: vse je izpremenjeno v pline, ki se nemirno vale po njem in v groznih eksplozijah bruhajo v strašne višave, včasih kar za pol milijona kilometrov visoko toliko snovi, da bi iz nje lahko naredili mnogo zemelj. Kakšne moči povzročajo vse to — ogrevanje zemlje na tako silovito daljavo in takostrašne eksplozije. Ako bi bilo sonce navaden velik ogenj, bi že davno zgorelo. Tako pa vemo, da je vedno enako prijetno toplo ogrevajo naše dede in praprade, odkar se človek zaveda. Drugi podatki pa nam pričajo, da se tudi v zadnjih dveh milijardah let, odkar se je iz njega porodila njegova hčerka zemlja in še drugi otroci — planeti — ni kar nič mnogo izpremenilo. In še drugi računi in primerjave z drugimi zvezdami v neskončnih daljavah nam pričajo, da je naše sonce staro že kar bilijone let! Res se je od svojega nam še komaj razumljivega rojstva sem že mnogo izpremenilo, postaralo in tudi ohladilo, toda raziskave in neumorni študij nas uče in pomirjajo, da se temnih peg na soncu ni bati niti nam, niti našim potomcem v neskončni bodočnosti. Sonce ima še za bilijone let dovolj toplote v sebi. V zadnjem času slišite dovolj o atomski energiji. In ta je tista, ki deluje na soncu. V notranjosti sonca vlada zaradi strašnega pritiska do 50 milijonov stopinj. Atomi se razkrajajo in silna vročina se sprasča in njeno silo v obliki svetlobe in toplote, v daljavi

stopetdeset milijonov kilometrov, za naše potrebe ravno prav omiljeno, čutimo mi. Kaj se pravi popolno razkrajanje snovi, naj pove tale primer: za prevoz največjega parnika iz Evrope in v Ameriko ter nazaj je treba skoro celo goro premoga. Toda, če bi mogli razkrojiti premog do take skrajnosti, kakor se to godi z drugimi snovmi na soncu, z nekaterimi pa tudi že v delavnicih naših učenjakov, tedaj bi isti parnik prignil od nas v Ameriko in nazaj košček premoga, majhen kakor grah! Pri tem pa moramo pomisliti, da se proizvaja na soncu sila iz drugih snovi kakor naš uborni premog in ki imajo mnogo več energije na razpolago!

Sonce dne 7. februarja 1946. Velika pega meri ca 200.000 kilometrov (Zemeljski premer 120.000 km). Prva pega na desno — okoli 3 cm vsiran — je približno tako velika kakor naša zemlja. Vsaka od malih pegic spodaj je večja kakor Evropa in Azija

Pa boste vprašali, kako pa moremo vedeti, kaj je na tako strašno oddaljenem telesu, kakor je sonce! Prav imate, to je važno vprašanje, ki pa ni težko odgovoriti nanj. Majhen je človek, to je res: a njegova radovednost in njegov um sta velika in nikdar ne počivata ter vse raziskujeta. V sončnih žarkih pa je človek spoznal tiste odposlanke, ki nam izdajajo kaj se na soncu godi in iz česa je sestavljeno. Priprava, v kateri sončni žarki razodenejo čudovite reči, je v bistvu kaj preprosta — nekoliko trikotnih koščkov stekla, prizme imenovanih. Vsa priprava pa se imenuje spektroskop. In to vsi veste, da vidimo vsako reč, ki jo ogledamo skozi tak trikotni kos stekla, v mavričnih

barvah. Sončna luč se razkroji v tem spektroskopu v mavrični trak, ki je v najnovejših pripravah kar nad dvajset metrov dolg. Učenjaki pa so v svojih delavnicah razžarili razne snovi tako, da so jih izpremenili v pline in njihove žarke so poslali tudi skozi ta čudežna stekla — in glej! Zaradi železnih ogljikovih plinov in drugih zemeljskih snovi, vsi imajo svoje mesto v tem traku. Primere so dognale, da je sonce sestavljeno v glavnem iz enakih snovi kakor naša domovina, zemlja! Seveda, to raziskavanje in študiranje je trajalo dolga desetletja, a sadovi tega dela so razjasnili premnoge uganke ne samo na soncu, ampak tudi v neskončnem vesoljstvu.

Ako potemniš ali bolje okadiš šipico nad svečo in pogledaš sonce, vidiš njegovo ogromno telo kot žarečo ploščico. To kar na ta način vidiš, se imenuje fotosfera in nikakor ni vse sonce. S prej opisanim spektroskopom vidimo ob vsakem času, ob popolnem sončnem mrku pa tudi s prostim očesom, (še bolj z daljnogledom) sikati s te ploščice takozvane rdeče protuberance, že prej omenene eksplozije. O popolnem sončnem mrku pa žareče pline, ki obdajajo sonce v nad milijon kilometrov debeli plast in se polagoma izgubljajo v prostornino vesoljstva.

H koncu pa se še enkrat povrtno k pegam na soncu. Le redkokdaj je sonce popolnoma čisto. Večinoma ga pokrivajo večje ali manjše skupine različno velikih peg. Neprestano se spreminjajo in le redkokdaj prežive več mesecy. Večje vidiš lahko skozi okajeno steklo s prostim očesom; v daljnogledu pa kažejo neprestane izpremembe, naraščanje, izginjanje in razpadanje. Vsakih enajst let so pege številne in velike, in ravno sedaj se blizamo zopet taki dobi z velikimi in številnimi pegami. Kaj so te pege, danes še vedno ne vemo zanesljivo. Da se tam vrše siloviti viharji strašno vroče snovi, ki se zdaj dviga, zdaj pogreza v površje sonca je gotovo. Sile, ki nastanejo tedaj, vplivajo tudi na zemljo in prav posebno na občutljive električne naprave kakor telegraf, radio, pa tudi na magnetno iglo. Povzročajo pa tudi čudovite svetlobne pojave v ozračju krajev blizu severnega in južnega tečaja. Tudi ti torej lahko opazuješ večje pege z navadno okajeno šipico, posebno če jo postaviš pred najnavadnejši vojaški ali lovski daljnogled. Tako šipico si za stalno lahko takole narediš: Vzemi dve enako veliki šipici; eno okadi; nanjo položi okvirček iz debelejše papirja ali še bolje iz kartona. Nanj položi drugo šipico in vse skupaj zalepi ob robih. Ne bo ti žal v prihodnjih letih, če boš posvetil malo več pozornosti našemu mogočnemu očetu, dobrotnemu soncu.

K. P.

RadioFRET.

Slovenska poročila vsak dan ob 7.15, 12.45, 20.00, 23.10. — Objava sporeda ob 7.10

NEDELJA 21. IV. — 12.45 Verski govor — 12.30 Kmetijsko predavanje — 15.20 Otroška ura: Velikonočni prizorček — 19.00 Mladinski pevski zbor iz Bazovice pod vodstvom tov. Mahnič Sonje Spored je sledeči: Pozimi pa rožice ne cveto; Spomini na zimske večere; Kozaska uspavanka; Ptici; Na snežni gori; Mrzel veter; Na zeleni gori — 19.20 Predavanje o telesni vzgoji — 19.30 Chopin: Klaviški koncert v e-molu.

PONEDELJEK 22. IV. — 12.30 Poljudno znanstveno predavanje: Nafta — 19.00 Zenska ura — 19.20 Slovenske narodne pesmi — 19.30 XXII. Ljudska glasbena ura: ruska glasba (nadaljevanje).

TOREK 23. IV. — 12.30 Prosvetno predavanje — 19.00 Mladinska ura — 19.20 Obvestila svojcem — 19.30 Pevski koncert sopranistke Karle Slehan — 19.50 Recitacije pesmi Iga Grudna.

SREDA 24. IV. — 12.30 Zdravniško predavanje — 19.00 Oddaja odreda Jugoslovanske Armade — 19.30 Literarna ura: Sovjetske novele.

CETRTEK 25. IV. — 12.30 Predavanje o tisku — 19.00 Pevski koncert sopranistke Pavle Polrate — 19.15 Jože Pahor: Slovensčina za Slovence — 19.30 Vaški sekstet.

PETEK 26. IV. — 12.30 Politični komentar — 19.00 Komorni zbor pod vodstvom Ubalda Vrabca — 19.30 Obvestila svojcem — 19.45 Skladbe Čajkovskega.

SOBOTA 27. IV. — Predavanje o raznih tekočih vprašanjih — 19.00 Pestra glasba — 19.15 Predavanje — 19.30 Oddaja za konec tedna: Humoreske.

Rešitev križanke št. 10

Vodoravno: 1. os, 3. obla, 5. klor, 6. Neva, 7. rokada, 9. aparat, 12. Jeriho, 15. ananas, 16. raketa, 18. gos, 20. as, 21. Eva, 23. Oka; 24. rak, 25. lak, 26. alt.

Navpično: 1. obleka, 2. slovar, 3. okno, 4. Arad, 7. raja, 8. Atos, 10. pena, 11. ahat; 13. Raka, 14. Ines, 16. roka, 17. aval, 18. gol, 19. sak, 21. era, 22. akt.

Kvadrat

	1	2	3	4
1	A	A	I	K
2	K	R	R	S
3	S	T	T	T
4	T	T	T	U

Vodoravno in navpično:

1. mesto ob Jadranu;
2. robec;
3. zveza;
4. mera v glasbi.

Geslo

e g a n e
j g a n d
a e t o a
v j u č m
s o m e o

Sestavi iz naslednjih črk geslo OFS!

PREGOVOR

bor, jez, delta, nit, jelša
(V vsaki besedi črtaj eno črko!)

Odgovarja dr. MIRKO KORŠIČ. — Založba Primorskega dnevnika, Trst.

Nadaljevanje s 4. strani

brne lisice ali pa na ribarsko ekspedicijo, se oblečejo v tradicionalno »malico« (obleko iz kože) in si obujejo »pimije« (kožnate čevlje).

NENETSKI PREGOVOR

Sedaj so se otočani energično posvečeni izgradnji svojega gospodarstva. »Skupaj z ostalim ruskim narodom moramo napraviti vse, da preprečimo, da bi se temna zavesa preteklosti zagnila nad nami.« je razložil Tyjka—Vylka njihov program, »kakor pravi star nenetski pregovor: Posameznik je kot zrno peska, narod pa je skala!«

Prevedel Marinčič Ivo

TELESNA VZGOJA

Odbojka

Poleg košarke je danes odbojka ena najbolj priljubljenih telesno-vzgojnih panog, ker daje možnost vsakomur, da se bavi s to igro. Odbojka ima vse prednosti, ki vzbujajo zanimanje ne samo med igralci ampak tudi med gledalci. Veliko koristi od odbojke imajo vsi tisti, ki hočejo izpopolniti svoje priprave za druge športne panoge, kakor veslanje, plavanje, lahko atletiko, kolesarjenje in druge, katerih vežbanje duševno utrudi in postane enolično. Odbojko lahko igramo tudi v zaprtih prostorih v zimskem času. Pri nas je odbojka šele v povojih, a smo prepričani, da se bo vsestransko razširila med našo mladino. Da seznanimo naše mlade čitatelje z odbojko, prinašamo glavne smernice za igro.

Igrišče ima obliko pravokotnika, 9x18 m za moške in 9x14 m za ženske. Mreža, široka 1 m in dolga 10 m, je pritrjena na dveh kolih, ki so visoki 2,55 m. Kola se nahajata na podaljšku srednje črte igrišča po 1 m izven igrišča. Zoga ima obseg 63,5 cm in je težka 198—283 gr.

Sodnik stoji na vzvišenem mestu, ki je na sredi igrišča v podaljšku srednje črte.

Na vsaki strani mreže je po 6 igralcev, od katerih je eden kapetan moštva. Igra se prične z znamenjem piščalke. Moštvo, ki servira in napravi napako ne zgubi točke temveč servis, a moštvo, ki ima pravico serviranja menja igralce za eno mesto proti desni. Obe strani menjata igralce po zaključku prvega kola, a odmor traja 3 minute. Zmaga moštvo, ki prvo doseže 15 točk v vsakem kolu. Pravila odbojke vsebujejo predpise za napake in to tehnične in ose-

ne, ki se kaznujejo z izgubo servisa ali s povečanjem doseženih točk nasprotnemu moštvu. Vrhovni sodnik, zapisnikar in dva sodnika na črtah skrbijo, da se igra razvija v okviru predpisanih pravil.

Za tehnične pogoške pri serviranju ali v igri (ako je prešla žoga izpod mreže na nasprotno polovico ali če je padla izven igrišča ali pa če ni prešla mreže ali če je nošena, dvojna žoga, ako se igralec dotakne mreže z roko ali gre z roko preko mreže na nasprotno polovico, prestopi spredaj črto itd.) se moštvo kaznuje s tem, da se mu vzame servis ali pa da se zapiše točka nasprotnemu moštvu. Za nesportno obnašanje na igrišču se posameznik opominja ali celo izključi iz igre.

Sicer pa je odbojka zaradi svoje enostavnosti pristopna vsem. Pravila igre so enostavna in razlikujejo dovoljeno od nedovoljenega. Pri tej igri je najvažnejše tudi to, da zelo redko pride do telesnih poškodb; ni nevarnosti za medsebojna trčenja, ker loči mreža eno moštvo od drugega. Edina dolžnost igralca je, preudarno usmerjati žogo v nasprotno polovico igrišča tako, da je nasprotnik ne more vrniti. V igri sami ni posebne taktike, ki bi dajala ton igre ene ali druge skupine. Važno je, da ima vsako moštvo v svojem sestavu nekaj dobrih strelecev, ki znajo močno in dobro udarjati žogo preko mreže (navadno imajo visoki to prednost) in pa ostali, ki znajo lepo podajati žogo ob mreži. Najbolje bo uspevalo tisto moštvo, katerega igralci bodo imeli obe prednosti.